

The Journal of International Civilization Studies
Uluslararası Medeniyet Çalışmaları Dergisi
Volume III/ Issue I
ISSN: 2548-0146, Nevşehir/ TURKEY
DOI: <doi>10.26899/inciss.162</doi>

THE PRESENTATION OF TURKEY AND TURKISH IMAGE FORMED IN THE LIGHT OF ORIENTALIST SAYING IN AMERICAN CINEMA

Prof. Dr. M. Sezai Türk

Gazi Üniversitesi, İletişim Fakültesi
msturk@gazi.edu.tr

Arş. Gör. Fatih Şahinoğlu

Abstract

Orientalism, in the simplest terms, can be defined as any work of the West with regard to the East and the way it perceives the East. Orientalist studies sometimes have the purpose of knowing or controlling the enemy better while they sometimes originate from the interest and curiosity to the mysterious and exotic East. The Orientalist discourse of the West has manifested itself for centuries in every field, from literary texts to artworks, from scientific publications to religious teachings, from political discussions to mass media. Currently, this discourse shows itself mostly in the cinema films. Because cinema, as one of the most important ideological devices with implicit and explicit indicators, is both the producer and Exhibitor of the ontological and epistemological distinction between cultures.

The cinema, which emerged as a city entertainment towards the end of the 19th century, has undergone major changes and transformations throughout its existence for more than a century. Cinema can have different types and appearances with artistic, cultural, ideological concerns. Hollywood, which we can define as the center of the world cinema industry, is a cinema school that uses this tremendous power in the most effective way. Because its films are the most popular productions that reach the most audiences worldwide. Considering Hollywood's apparent hegemony over world cinema industry, the images and representations about Turkey and Turks in American films and the presentation style of Turkish typologies gains even more importance. From this point of view, the aim of this study is to show how the examples of Turkish typology and Turkey depictions in American Cinema are presented in the framework of the concept of orientalism revealed by Edward W. Said. In this context, 23 Hollywood films were analyzed by using critical film analysis method.

Key Words: *American Cinema, Orientalism, Turkish Typology, Turkey Profile*

ORYANTALİST SÖYLEM DOĞRULTUSUNDA OLUŞTURULAN TÜRK VE TÜRKİYE İMGESİNİN AMERİKAN SİNEMASINDA SUNUMU

Özet

Oryantalizm, en sade anlatımla, Batı'nın Doğu ile ilgili olan her türlü çalışması ve Doğu'yu algılayış biçimi olarak tanımlanabilir. Oryantalist çalışmalar

bazen düşmanı daha iyi tanıma ya da kontrol altında tutma amacını taşımaktayken bazen de gizemli, mistik ve egzotik olarak konumlandırılmış Doğu'ya karşı duyulan ilgi ve meraktan kaynaklanmaktadır. Batı'nın oryantalist söylemi, edebi metinlerden, sanat eserlerine, bilimsel yayınlardan dini öğretilere, siyasi tartışmalardan kitle iletişim araçlarına kadar her alanda ve mecrada yüzyıllardır kendini göstermektedir. Hâlihazırda bu söylem en fazla sinema filmlerinde kendisini göstermektedir. Çünkü sinema, örtük ve açık göstergelerle en önemli ideolojik aygıtlardan biri olarak kültürler arası ontolojik ve epistemolojik ayrımın hem üreticisi hem de gösterenidir.

19. yüzyılın sonlarına doğru bir kent eğlencesi olarak ortaya çıkan sinema, yüzyılı aşkın varlığı süresince büyük değişim ve dönüşümlere uğramıştır. Sinema sanatsal, kültürel, ideolojik kaygılarla farklı tür ve görünümlere sahip olabilmektedir. Dünya sinema endüstrisinin merkezi olarak tanımlayabileceğimiz Hollywood, bu muazzam gücü en etkili şekilde kullanan sinema ekolüdür. Çünkü Hollywood filmleri dünya çapında en fazla izleyiciye ulaşan en popüler yapımlardır. Hollywood'un dünya sinema endüstrisi üzerindeki bu gözle görülür hegemonyası düşünüldüğünde, Amerikan filmlerinde yer alan Türkiye ve Türklere dair imge ve temsiller ile Türk tipolojilerinin sunum şekli daha da önem kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle, bu çalışmanın amacı Edward W. Said'in ortaya attığı oryantizm kavramı çerçevesinde Amerikan Sinemasında yer alan Türk tipolojisi örnekleri ve Türkiye tasvirlerinin nasıl sunulduğunu ortaya koymaktır. Bu kapsamda belirlenen 23 Hollywood filmi eleştirel film çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Amerikan Sineması, Oryantalizm, Türk Tipolojisi, Türkiye Profili*

GİRİŞ

Çağlar boyunca Batı medeniyetinin tarafından üretilen Doğu imgesinin temelinde -Edward Said'in vurguladığı anlamıyla- oryantizm olgusunun belirleyici bir rolü bulunmaktadır. Oryantalizmin Batılı zihinlerdeki izleri resimden edebiyata, siyasetten felsefeye değin birçok alanda kendisini gösterdiği gibi sinemanın doğuşuyla birlikte kendisine çok önemli ve etkili bir mecra, bir hareket alanı daha edinmiş oldu. 19. yüzyılın sonlarına doğru bir kent eğlencesi olarak ortaya çıkan sinema, yüzyılı aşkın varlığı süresince büyük değişim ve dönüşümlere uğrayarak sanatsal, kültürel, ideolojik kaygılarla farklı tür ve görünümlere kavuşmuştur. En büyük gücü hareketli görsellik olan sinema, bu gücü sayesinde eriştiği daha gerçekçi ve daha etkileyici hayali dünyalar oluşturma yetisini belirli ideolojik söylem ve eğilimleri yaymak amacıyla da kullanmaktadır. Amerikan sineması ise bu gücü en etkili ve yaygın bir şekilde kullanan sinema ekolu olarak öne çıkmaktadır. Kültür emperyalizminin en güçlü kalesi olarak tasvir edilen Hollywood'un, oryantalist söylemin açık ve örtük biçimlerde üretim alanı olarak kullanıldığı tezi, bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Her ne kadar son birkaç yüzyıldır yönünü Batı'ya dönmüş olsa da Doğu medeniyetinin önemli bir parçası olan Türkiye ve Türkler de Batı'nın oryantalist söylemlerinden ve bu doğrultuda oluşturdukları imge ve algılardan kendi payına düşeni almıştır ve almaya da devam etmektedir. Geçmişten günümüze oryantalistlerin farklı birçok mecrada Türk devletleri ve Türk insanların üzerine yükledikleri olumsuzlayıcı

nitelemeler kendisini Amerikan sinemasında da gösterdiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu noktadan hareketle bu çalışmada, Hollywood filmlerinde karşılaşılan Türk tipolojileri, Türklere ait değerler ve çizilen Türkiye portreleri oryantalist söylem çerçevesinde çözümlenmeye çalışılacaktır. Bu doğrultuda oryantalizm kavramının ele alınması ve Batı'nın Türklere ve Türkiye'ye bakışını ne yönde etkilediğinin ortaya konması, kavramsal çerçevenin çizilmesi açısından önemli bir gereklilik olarak öne çıkmaktadır.

1. Oryantalizm

Bilimsel bir çalışma alanı, siyasi bir ideoloji, bir söylem biçimi ya da bir dünya görüşü olarak değerlendirilebilecek olan oryantalizmin temeli en genel tabirle “biz-onlar” düalizmine dayanır. Batı (occident) denilen siyasal ve kültürel bir oluşuma mensup olan bir kişinin Doğu (orient) olarak tasvir ettiği bir yapının unsurları üzerine eğilip konuşmasıdır, oryantalizm (Kontny, 2002: 117). Bu çalışmalar bazen düşmanı daha iyi tanıma ya da kontrol altında tutma amacını taşımaktayken bezen de zihinlerde gizemli, mistik ve egzotik olarak konumlandırılmış Doğu'ya karşı duyulan ilgi ve merak gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır (Yiğit, 2008: 237). Oryantalizm, Doğu ve Batı medeniyetlerinin belirmeye başladığı andan günümüze değin Batı'nın düşünce yapısının her katmanında rastlanabilecek Doğu imgesine dair izlerden meydana gelen bir alandır. Bu yönüyle köklerinin, medeniyet tarihinin en derin noktalarına kadar ulaştığı söylenebilir ancak “resmi bir biçimde Şarkiyatçılığın 1312’de Viyana’da toplanan Kilise Şûrasının ‘Paris, Oxford, Bologna, Avignon ve Salamanca’ üniversitelerinde ‘Arapça, Yunanca, İbranice ve Süryanice’ kürsülerinin kurulmasını kararlaştırmasıyla başladığı kabul edilmekle” (Said, 2001: 59) beraber akademik bir disiplin olarak kabul görmesi ise 18. yüzyılın sonlarına denk gelmektedir. Tarihin seyri içerisinde Batı'nın Doğu'ya dair farklı yönelimleri sonucunda oryantalizmin farklı anlamlar kazanıp farklı tanımlamalara muhatap olduğu da ayrıca belirtilmelidir. Bunlar arasında en fazla ses getireni, Edward W. Said'in 1978 yılında kaleme aldığı, üzerinde ciddi siyasi ve akademik tartışmalar ile bilimsel çalışmaların yapılmasına yol açan “*Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları*” isimli kitabında yer alan tanımlamalardır.

İster özel, ister genel yönleriyle uğraşsın -antropolog, sosyolog, tarihçi ya da filolog olması fark etmez- Şark hakkında yazan, ders veren ya da Şark'ı araştıran kişi Şarkiyatçıdır ve yaptığı iş de Şarkiyatçılıktır. (...) Şarkiyat, “Şark” ile (çoğu zaman) “Garp” arasındaki ontolojik ve epistemolojik ayrıma dayanan bir düşünme biçimidir. (...) Şimdi Şarkiyatçılığın diğer ikisine göre

daha tarihsel, daha somut bir tanımı olan üçüncü bir anlamına geliyorum. Kabaca belirlenmiş bir başlangıç noktası olarak onsekizinci yüzyıl sonu alınrsa, Şarkiyatçılık, Şark'la -Şark hakkında saptamalar yaparak, ona ilişkin görüşleri meşrulaştırarak, onu betimleyerek, öğreterek, oraya yerleşerek, yöneterek- uğraşan ortak kurum olarak, kısacası Şark'a egemen olmakta, Şark'ı yeniden yapılandırmakta, Şark üzerinde yetke kurmakta kullanılan bir Batı biçemi olarak incelenebilir, çözümlenebilir (Said, 2001: 12-13).

Said, eserinde oryantalizmin ne olup ne olmadığını daha anlaşılır hale getirmek adına; şarkiyatçılığın kültür, araştırmalar ya da bazı kurumlar tarafından edilgen bir biçimde yansıtılan salt siyasal bir konu; Doğu hakkındaki yazılardan oluşan sınırlı belirsiz metinler yığını ya da Şark dünyasını baskılamaya yarayan çirkin bir Batı emperyalizmi oyunu olmadığını ifade etmiştir. Said'e göre oryantalizm, daha ziyade jeopolitik bilincin estetik, iktisat, sosyoloji, tarih, filoloji araştırma metinleri arasına dağılımıdır. Oryantalizm, farklı ya da alternatif yeni bir dünyaya yönelik bir anlama, kimi durumlarda denetleme, değiştirme ve hatta şekillendirme arzu ve niyetinin dile getirilişi ve bunun da ötesinde bu arzu ve niyetin bizatihi kendisidir (2001: 21-22). Daha farklı bir ifadeyle, Said'e göre Batı'nın Doğu ve Doğulular üzerine edindiği her türden bilgi ve bunların temsili eksiklik, yanlışlık ve çarpıklıklarla doludur. Batı'nın Doğu'ya dair fikrî üretimleri daima Batı'yı ve Batılıları yüceltme gayesi taşır. Çağlar boyunca akla gelecek her alanda farklı biçimlere bürünerek ortaya çıkan bu oryantalist söylem hem düşünsel hem de eylemsel anlamda kendini sürekli yeniden üretmiştir (Çırakman, 2002: 182).

Said'in tanımlamalarında oryantalizme yüklediği yeni anlamlarla birlikte Batı, Doğu medeniyetlerini yaftaladığı gerçekdışı, abartılı ya da çarpıtılmış nitelermeler hususunda adeta suçüstü yakalanmış ve bu da Doğu ile ilgili faaliyetlerinde “oryantalizm” tabirini bir daha kullanmama yönündeki eğiliminin nedenlerinden biri olmuştur (Bulut, 2004: 2-3). Batı'nın, oryantalist söylem hususundaki Said'in deyimıyla “şaşırtıcı inadı ve sürekliliği” (Jhally, 2016: 174) edebi metinlerden, sanat eserlerine, bilimsel yayınlardan dini öğretilere, siyasi tartışmalardan, sinemasal anlatılara ve hemen hemen bütün kitle iletişim araçlarına kadar her alanda ve mecrada geçmişten günümüze kendini göstermektedir.

Batı'nın Doğu'yu bir araştırma nesnesi haline getirmesi bazı yönleriyle sistemli ve organize bir ötekileştirme faaliyeti olarak değerlendirilebilir çünkü Batı'nın geçmişten gelen felsefî, edebi, dini, iktisadi, tarihi, sanatsal vb. kaynakları ele alındığında genel itibariyle maksatlı ve tutarlı bir Doğu imgesi göze çarpmaktadır. Coğrafyaları, dilleri, dinleri ve kültürleri ciddi düzeyde farklılıklar içermesine rağmen Yakın, Orta ve Uzak Doğu'ya ilişkin benzer tasvir ve temsillere rastlanması bu durumun önemli bir göstergesi olarak sunulabilir. Burada altı çizilmesi gereken kelime “ötekileştirme” kavramıdır. Çünkü Batı, kendisine göre farklılıkları, karşıtlıkları olan bir Doğu'nun mevcudiyeti ile

var olabilmektedir. Yani Batı, kendisine taban tabana zıt bir Doğu portresi oluşturarak, diğer bir deyişle Doğu'yu ötekileştirerek kendisini tanımlar ve bir kimlik edinir. Buna göre Batı, sahip olduğu hiçbir iyi özelliğin Doğu'da bulunmadığını, aksine kendisinde bulunmayan bütün kötü özelliklerin Doğu'nun bünyesinde biriktiğini iddia eder. Oryantalist söylem, Batı'nın sahip olduğu varsayılan rasyonalite, ilerencilik, bilimsellik, erdemlilik, estetik, demokrasi gibi niteliklerin aksine Doğu'ya duygusallık, mantık dışılık, çirkinlik, şehvet düşkünlüğü, barbarlık gibi özellikler atfederek (Bulut, 2004: 13) bireyleri ya da grupları genelleyip haklarında sınanmamış, olumsuz varsayım ve yargılar içeren stereotipler (basmakalıp örnek) çizmektedir (Uluç, 2009: 65).

Diğer taraftan her alanda olduğu gibi oryantalist söylemlerin, temsillerin üzerinde de zamanın ve konjonktürün farklılaştırma etkisi ve değiştirme gücü yoğun bir şekilde hissedilmektedir. Oryantalizmin egzotizm, gizem, şehvet, barbarlık, cehalet vb. negatif özelliklerle ilişkilendirdiği Doğu'nun, artık günümüzde çoğunlukla tehlikeli, korkulan ve kontrol altında tutulması gereken terörist ve düşman gibi daha da olumsuzlayıcı niteliklemlerle kodlandığı göze çarpmaktadır. Yeni oryantizm ya da neo-oryantalizm denilen bu söylemin Doğu'ya, özellikle de Arap ve Müslümanlara yüklediği terörist/düşman niteliklemleri, birçok alanda önemli bir kırılma oluşturan ve dünya çapında ciddi etkileri gözlemlenen 11 Eylül saldırıları sonrasında meydana geldiği söylenmektedir. Çünkü 11 Eylül saldırıları İslamiyet'le ilişkilendirilmiş ve adeta bu durum bir ABD ideolojisi halini almıştır (Yiğit, 2008: 238-242). Diğer bir deyişle 11 Eylül 2001 tarihinde saldırıya uğrayan "kuleler Batı medeniyetini temsil ederken, kuleleri tahrip eden terörizm genelde 'Doğu'nun özelde ise 'İslam'ın temsilciliğini üstlendi (Uluç, 2009: 379)." Ancak Brian Edwards, Batı tarafından radikal İslami görüşle ilişkilendirilen terörist yakıştırmasının Arap ve Müslüman dünyasına yüklemesinin 1990'lı yıllarda gerçekleştiğini belirtmiş, bunu da soğuk savaş sonrasında boşalan "düşman rolü"nü doldurulması ihtiyacına bağlamıştır (aktaran Güngör, 2013: 148). Buna göre Müslümanlarla alaka kurulmaya çalışılan ve en nihayetinde bir şekilde ilişkilendirilen terör olgusu, özellikle 11 Eylül saldırılarıyla birlikte İslam'ın üzerine yapılmış/yapıştırılmıştır.

2. Oryantalizm Bağlamında Çizilen Türk/Türkiye İmgesi

Gerek klasik oryantalist söylem olsun gerekse neo-oryantalist söylem, diğer Doğu devletlerine ve milletlerine yaptığı gibi Türkiye'yi ve Türkleri de hedeflerine almış, kendi çıkarları doğrultusunda benzer nitelikleme ve yakıştırma onlarla da ilişkilendirmiştir. Yani "Batı'nın Doğu ile ilgili oluşturduğu imaj yelpazesinde Türkiye'nin yeri diğer ülkelerden farklı değildir (Çoruk, 2007: 194)." Helenler zamanında barbar olarak konumlanan Perslerin üstlendiği "öteki" rolünü, daha sonra Roma İmparatorluğu'na gerçekleştirdiği saldırılar nedeniyle Hunlar; ardından Kuzey ve Doğu Avrupa'yı kasıp kavuran Moğollar; sonrasında ise Güney Avrupa'yı ele geçiren Araplar ve en nihayetinde de

İstanbul’u fethederek Katolik topraklarına yerleşen Osmanlılar devralmıştır (Uluç, 2009: 267). Dolayısıyla Batı’nın oryantizm anlayışı çerçevesinden bakınca, “öteki” olarak konumlanan Osmanlıların/Türklerin olumsuzlayıcı nitelendirmelerine maruz kalmaları olağan gözükmemektedir.

Batı, Türklere dair yürüttüğü oryantalist faaliyetlerinde kimi zaman felsefe yazılarını, kimi zaman da edebi metinleri kullanmıştır. Oryantalizmin sözcüsü olarak bazen resim tabloları karşımıza çıkar, bazen karikatür çizimleri, bazen de televizyon ya da sinema görselleri. Bu noktada Batının Türklerle alakalı oryantalist söylem ve çalışmalarına birtakım misaller vermek, yapılan nitelendirmelerin mahiyetini görmek ve anlamak açısından faydalı olacaktır. Örneğin Batı felsefesine yön vermiş Leibniz, Voltaire, Immanuel Kant, Johann Gottfried Herder, Karl Marx ve Hegel gibi birçok filozofun oryantalist bakış açısı doğrultusunda Türklerle ilgili önyargılı ve ötekileştirici söylemler geliştirdikleri vakidir. Erken dönem Aydınlanma felsefesinin önde gelen filozoflarından olan Leibniz bu isimlerden birisidir. Ona göre Türkler körü körüne bir yazgıcılık anlayışına sahiptirler ve bu nedenle de mesela veba salgının kasıp kavurduğu bir yerden sakınmayacak kadar akıldışı davranışlar sergilerler. Buna göre Türkler olayları neden-sonuç ilişkisi bağlamında düşünmek ve sorgulamak yerine yazılanın başa geleceği ön kabulü ile hareket ederler, bu nedenle de iyi ile kötü arasında ayırım yapmaktan acizdirler (Kula, 2010: 11-20). Oryantalist söylem doğrultusunda çizdiği Türk imgesi ve genellemesi ile 18. yüzyıl Fransa’sının Türklere bakışını biçimlendiren Voltaire de bu konuda değinilmesi gereken yazar ve düşünürlerden birisidir. Voltaire, tek romanı olan “Candide” (1756) isimli eserinde Türkleri Avrupa’ya özgü frengi hastalığını tanımayan, köle ticareti yapan kibar insanlar olarak tanımlarken, III. Ahmet figürünü de vezirlerinin kellesini vuran ve taht kavgası içinde bir padişah olarak tasvir etmektedir. Ayrıca Voltaire aynı romanda ülkenin en iyi filozofu olarak nitelenen bir derviş ile Pangloss adındaki bir Alman filozof arasında “Avrupalı akıl üstündür!”, “Doğulular düşünce geliştiremez!” varsayımlarını doğrulamak amacıyla bir de konuşma kurgulamıştır. Voltaire başka yazılarında ise Türkleri, yıkmaktan başka iş yapmayan, sanat düşmanı ve barbar olarak nitelendirmiştir (Kula, 2010: 29-34). Alman felsefesinin kurucu isimlerinden biri olan ve felsefe tarihinin kendisinden sonraki dönemini etkileyen filozoflardan (www.wikipedia.org) Immanuel Kant ise, insanları ırklarına göre değerlendirmiş ve birçok ırk için yaptığı genellemeler ve betimlemelerle keskin bir ırk ayrımı ortaya koymuştur. Bu doğrultuda Türk ırkı üzerine de düşünmüş olan Kant, genel olarak olumsuz tasvirler getirmiş bir diğer filozoftur. Kant’a göre Türkler bir zamanlar Avrupa’yı önemli düzeyde tehdit ettikleri için baş konuyken kendisinin yaşadığı dönemde artık tehlikeli bir güç olmadıkları için uzak, bilinmeyen ve kimseyi ilgilendirmeyen bir konu haline almışlardır. Kant, Arap kökenli olarak tanımladığı Türklerin, Avrupa’nın önemli bir kısmını boyunduruğu altına alıp oralardaki özgürlük ortamını yok ederek ve yerel halk üzerinde ağır baskılar kurarak bölgedeki insanların yurttaşlık bilinci geliştirmelerine dolayısıyla da uygarlaşmalarına engel olduklarını iddia etmiştir. Kant ayrıca güzel olmadıkları savını öne sürdüğü Türklerin, İranlıların ve Arapların halklarını görece daha güzel ırklarla

birleştirmek istediklerini ancak bu yöndeki tüm çabalarına karşın Türklerin ve Arapları yine de çirkin olduklarını ifade etmektedir. Ancak tüm bunların yanı sıra Kant, Türklerin birçok açıdan ölçülü ve alçakgönüllü bir ırk olduğunu da belirtmekten geri durmamıştır (Kula, 2010: 57-68). Georg Wilhelm Friedrich Hegel de Doğu'ya ve Türklere dair oryantalist söylemler geliştiren bir başka filozof olarak sayılabilir. Hegel, barbar olarak nitelediği Türklerin gücünün fetihlere dayandığını vurgulamakta, bu fetihleri ise bağımsız ve korku verici kalabalık olarak nitelediği Yeniçerilerin varlığına bağlamaktadır. Hegel'e göre Türkler ahlaki olarak yetkinleşmediklerinden düşünmeye ve entelektüel açıdan irdelemeye eğilimli değildirler bu nedenle de güzel duyular ve duyumsamalar geliştirememektedir. Bunun sonucunda da başkalarının geliştirilmiş aklı kullanmaktadırlar yani buluntu bir akla sahiptirler. Hegel ayrıca kaba saba olarak nitelediği Türklerin buluntu akıllarının ve doğal duygularının ölçüt olarak belirlenmesi halinde iğrenç ilkelerin ortaya çıkacağını iddia etmiştir. Hegel Doğu ve Batı medeniyetlerinin giyim-kuşam ve hareketlerini karşılaştırarak da Türklere dair genellemelerde bulunmuştur. Buna göre Avrupalı giyim tarzının beden hatlarını öne çıkartıp yürüyüş ve hareketlerini neredeyse hiç engellemediği; buna karşın Doğuların uzun ve geniş giyim tarzının Türkler gibi bütün gün bacaklarını büküp oturan ya da yavaş bir şekilde devinen kişilere uygun olduğu ifade edilmiştir (Kula, 2010: 135-141).

Oryantalizmin hem Batı hem de Doğu medeniyetleri açısından bu denli önem arz etmesinin nedenlerinden en önde geleni İslamiyet-Hıristiyanlık mücadelesidir (Alkan, 2016: 21). Dolayısıyla Batı'da oryantalist söylemlerin üstlenen önemli kesimlerden birisi de Kilise temsilcileri ya da Hıristiyan dini liderleridir ve bunlardan bazıları da Osmanlı'ya ve Türklere dair olumsuzlayıcı ifadelerde bulunmuşlardır. Örneğin Hıristiyanlık dininin üç büyük mezhebinden biri olan Protestanlığın kurucularından olan Martin Luther, 508 sayfalık vaazlarının 100'den fazla sayfasında tümüyle Türklerden bahsetmektedir. Türk tehdidinden kurtulma yollarının anlatıldığı bu bölümlerde Luther, Türkleri "Tanrı'nın şiddetli sopası" ve "hiddetli şeytanın uşağı" olarak tasvir etmekte, bununla da kalmayıp Türklerin kıyamete yakın bir zamanda ortaya çıkacağına inanılan "Yecüc ve Mecüc" olduğunu iddia etmektedir (Alkan, 2016: 23). Yazdığı eserleriyle birlikte Türkler hakkında Avrupa'nın dimağında önyargılar ve stereotipler oluşturan bir diğer dini lider de Papa II. Pius'tur. Türklerin o zaman inanıldığı şekliyle Truvalıların soyundan gelmediğini, barbar ve Asyalı İskitlerin soyundan geldiklerini belirten II. Pius, Türklere muhtelif barbar ve adeta hayvani özellikler atfeder (Soykut, 2002: 71-72).

3. Sinema-Oryantalizm İlişkisi

Batı'nın oryantalist eğilimlerle çizdiği Türk imgesine dair daha birçok örnek resim sanatından, edebi yazılardan, televizyon dizilerinden ya da sinema filmlerinden de verilebilir. Kullanılan mecra

oldukça farklılaşsa bile belli kalıplar dâhilinde yaratılan ötekileştirici ve önyargılarla dolu imajlar pek değişmemekte; barbar, zalim, yağmacı, despot, tiran, şehvet düşkün, ahlak yoksunu, dinsiz, görgüsüz, düşünemez, aklını kullanmaz, cahil, düşman, terörist vs. gibi olumsuzlayıcı hatta karalayıcı nitelermeler sürekli ve ısrarla Doğulu milletlerle ve Türklerle ilişkilendirilmektedir. Yukarıda verilen örneklerin aksine günümüzde artık oryantalist söylemin en etkili ve aktif araçlarından birisi sinemasal anlatılar halini almıştır. Çünkü “sosyal bilimler ve kültürel çalışmaların içinde bir disiplin olarak kendine yer bulan sinema, örtük göndermeleriyle en önemli ideolojik aygıtlardan biri olarak kültürler arası ontolojik ve epistemolojik ayrımın hem üreticisi hem de göstereni” (Önel ve Baykal, 2011: 108) konumundadır. Çünkü sinemanın kitlelere erişme ve onları etkileyip üzerlerinde istenilen yönde algılar oluşturabilme gücü edebi metinlerin, felsefi söylemlerin, resim tablolarının ya da gazete/dergi sayfalarının çok ötesine ulaşmış durumdadır. Çünkü sinema bazen açık bir şekilde sunmayı tercih ettiği bilgi paketlerini bazen de farklı gösterge ve imgelerin içerisine gizleyerek yani örtük bir şekilde sunarak hiç fark ettirmeden izleyicisinin zihnine ya da bilinçaltına yerleştirebilir. Ayrıca izleyicilerinin zihnindeki etkileri açısından müzik, edebiyat, resim gibi diğer sanat dallarından ayrı tutulması gereken sinema, bu sanat dallarının takipçilerine sunduğu yorum yapma ve anlam yaratma imkânını, durmamacasına akan saniyede 24 karelik görüntü devamlılığı nedeniyle kendi izleyicisine bırakmamaktadır (Yanık, 2016: 368). Sinemanın diğer alanlara karşı bu sayılan üstünlüğü şüphesiz ki oryantalist söylem üreticilerinin de farkında olduğu bir güçtür. Dolayısıyla sinemanın görsel-işitsel dünyası, imgeler ve hayali dünyalar yaratabilme yeteneği, sahip olduğu illüzyonist yönü ve tüm bunları kullanarak elde ettiği insanları ve toplumları etkileyebilme gücü, ortaya çıktığı andan itibaren oryantalizmin hizmetine girmesinin en önemli nedenleri arasında sayılabilir.

4. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Örneklemi

“*Oryantalist Söylem Doğrultusunda Oluşturulan Türk ve Türkiye İmgesinin Amerikan Sinemasında Sunumu*” adlı bu çalışmanın amacı, Batı felsefesinin, edebiyatının, sanatının ya da Hıristiyanlığın oryantalist ya da neo-oryantalist bakış açısı çerçevesinde oluşturduğu Türkiye’ye ve Türklere dair imgeleri göz önünde bulundurarak, içerisinde “Türk tipolojisi”, “Türklere ait değerler” ve “Türkiye profili” unsurlarına yer verilen Amerikan sineması filmlerinin çözümlemesini yapmaktır. Bu kapsamda, kültür emperyalizminin en önde gelen aktörü olarak nitelendirilen Hollywood’un çizdiği Türk ve Türkiye portresi ile ilgili nasıl bir algı oluşturulmaya çalışıldığı; bunu yaparken Türklere ait hangi değerlerin ne şekilde kullanıldığı gibi sorulara yanıt aranmaya çalışılmaktadır.

Çalışmaya dâhil edilen filmlerin belirlenmesinde üç kıstas göz önünde bulundurulmuştur. Filmin, Amerikan sineması ürünü olması ya da yapımında Amerikan sinemasının da katkısının bulunması, içerisinde Türklere ve Türkiye’ye ilişkin imge ve temsillerin yer alması; 1990 yılından sonra çekilmiş

ve gösterime girmiş olması. 1990 yılının bir milat olarak seçilmesinin nedeni ise belli bir sonuca ulaşabilmek için yeter sayıda filmin çalışmaya dâhil edilebilmesi iken, daha eski tarihli filmlere bakılmamasının sebebi ise böyle bir çalışma için film sayısının uygulanabilir düzeyde tutulmak istenmesidir. Yukarıda belirtilen kriterler doğrultusunda yapılan tarama neticesinde aşağıda kronolojik olarak sıralanmış olan 27 film belirlenmiştir:

The Usual Suspects (1995), *The Quest* (1996), *Batman & Robin* (1997), *Conspiracy Theory* (1997), *The World Is Not Enough* (1999), *Snatch* (2000), *The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch, and the Wardrobe* (2005), *Out of Reach* (2004), *Around the World in 80 Days* (2004), *The Net 2.0* (2006), *Fay Grim* (2006), *Hitman* (2007), *I Am Legend* (2007), *Eastern Promises* (2007), *The International* (2009), *X: First Class* (2011), *The Reluctant Fundamentalist* (2012), *Skyfall* (2012), *Closed Circuit* (2013), *Dracula Untold* (2014), *The Water Diviner* (2014), *The Two Faces of January* (2014), *Inferno* (2016), *Nocturnal Animals* (2016), *The Promise* (2016), *The Ottoman Lieutenant* (2017), *Non-Transferable* (2017)

Ancak belirtmelidir ki *Net 2.0* (2006), *The Water Diviner* (2014) ve *The Ottoman Lieutenant* (2017) gibi filmler, yapımında Türkiye'nin yer almasından dolayı tarafsızlık ilkesinin ihlal edilmemesi amacıyla çalışmaya dâhil edilmemişlerdir. Ayrıca içerisinde olan olayların bir kısmının İstanbul'da geçmesine rağmen Türklere ve Türkiye'ye dair olumlu ya da olumsuz herhangi bir imge ya da temsil tespit edilemediği için *The Reluctant Fundamentalist* (2012) isimli film de çalışma kapsamına alınmamıştır. Dolayısıyla oryantalist söylem çerçevesinde çözümlenmeye çalışılan 23 film çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın inceleme alanı kapsamında çözümlenmeye tabi tutulan 23 film, Edward W. Said'in kuramsal temelini çizdiği oryantalist kavramı çerçevesinde eleştirel film çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. Buna göre, öncelikle belirlenen bu 23 filmin her biri birer defa izlenmiş, sonrasında ise filmlerin Türklere ve Türkiye'ye ilişkin sunum ve temsillerin yapıldığı kısımları "Türk tipolojisi", "Türklere ait değerler" ve "Türkiye profili" üst başlıklarından hangilerine uygunsuzsa o başlık altında sekans sekans tekrardan izlenip oryantalist söylem dâhilinde çözümlenmeye çalışılmıştır. Tablo-1'de çözümlenen 23 filmin hangi başlık dâhilinde değerlendirildiği belirtilmektedir.

Tablo-1: Çözümenecek Filmler ve Ele Alınacakları Kapsamlar

	Filmler	Yapım Yılı	Ülke	Türk Tipolojisi	Türlere Ait Değerler	Türkiye Portresi
1	The Usual Suspects	1995	ABD-Almanya	X		
2	The Quest	1996	ABD-Kanada	X		
3	Batman & Robin	1997	ABD-İngiltere		X	
4	Conspiracy Theory	1997	ABD			X
5	The World Is Not Enough	1999	İngiltere-ABD			X
6	Snatch	2000	İngiltere-ABD	X	X	
7	Out of Reach	2004	ABD-Polonya	X		X
8	Around the World in 80 Days	2004	ABD-Almanya-İrlanda-İngiltere	X	X	
9	The Chronicles of Narnia: The Lion, The Witch, and The Wardrobe	2005	ABD-İngiltere		X	
10	Fay Grim	2006	ABD-Almanya-Fransa	X	X	X
11	Hitman	2007	Fransa-ABD			X
12	I Am Legend	2007	ABD		X	
13	Eastern Promise	2007	İngiltere-Kanada-ABD	X		
14	The International	2009	ABD-Almanya-İngiltere-Fransa	X		
15	X: First Class	2011	ABD-İngiltere			X
16	The Reluctant Fundamentalist	2012	ABD-İngiltere-Katar	X		
17	Skyfall	2012	İngiltere-ABD			X
18	Closed Circuit	2013	İngiltere-ABD	X		
19	Dracula Untold	2014	ABD-Japonya	X		
20	Inferno	2016	ABD-Macaristan	X		
21	Nocturnal Animals	2016	ABD	X		
22	The Promise	2016	İspanya-ABD	X		
23	Non-Transferable	2017	ABD			X

6. Araştırmanın Bulguları

Yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde belirlenmiş olan 23 filmin çözümlemelerinden elde edilen bulgular “Türk tipolojisi”, “Türlere ait değerler” ve “Türkiye profili” şeklindeki üç ayrı başlık altında verilmiştir. Film çözümlemelerinin ve bunun sonucunda ulaşılan bulguların böyle bir ayrıma tabi tutulmasının sebebi hangi filmin Türlere ve Türkiye’ye dair hangi yönlerden oryantalist söylemler içerdiğinin daha anlaşılır hale getirmektir.

6.1. Türk Tipolojisi

Çalışmanın analiz aşamasında değerlendirmeye alınan 23 filmin 14 tanesinde en az bir Türk karakter yer almaktadır. Bu filmlerdeki Türk karakterler tek tek incelendiğinde ve üzerlerine yüklenen özellikler tespit edildiğinde genel bir Türk tipolojisi belirlemektedir. Bu başlık altında Amerikan

sinemasında Türk tipolojisi ortaya konmaya çalışılacaktır. Ancak içerisinde Türk karakterlerin bulunduğu bu 14 film içinden *Snatch* ve *Nocturnal Animals* filmlerinin biraz ayrıksı bir yapısı bulunmaktadır çünkü bu filmlerdeki incelemeye tabi tutulan karakterler aslen Türk kökenli olmamalarına karşın adları ya da lakapları Türk/Turkish olması sebebiyle Türklükle ilişkilendirilmiş dolayısıyla da çalışmanın bu bölümüne dâhil edilmişlerdir. Aşağıda çözümlenmeye çalışılan filmlerin kronolojik olarak sunumu yer almaktadır.

The Usual Suspect (1995) filminde önemli bir Türk tipolojisine rastlanmaktadır. Filmin başkarakterlerinden Verbal Kint'in anlatımına göre Türk olduğu söylenen, kimilerine göre ise babası Alman olan "Keyser Söze", kim olduğu, nerede yaşadığı ve neye benzediği hiç kimse tarafından bilinmeyen kanun kaçağı, uyuşturucu taciri, katil ve her şeyi perde arkasından ustalıkla idare edebilen bir suç örgütü lideridir. Türkiye'deki günlerinde, onun bölgesini ve işlerini ele geçirmek isteyen bir Macar çetesi Söze'nin evini basar, tüm ailesini rehin alır ve çocuklarının önünde karısına tecavüz eder. Evine geldiğinde durumu gören Söze, onlardan sonra ailesinin bir gün dahi yaşamasındansa ölmelerini yeğleyerek karısını ve çocuklarını soğukkanlılıkla bizzat kendisi öldürür. Sonrasında ise ailesine bunu yapan çete üyelerini, onların çocuklarını, karılarını, ana-babalarını, hatta dostlarını ve onlara borcu olanları bile öldürüp yaşadıkları evleri ve iş yaptıkları depoları yakıp yıkar. Tüm bu anlatılanlar, fonda akan ve Türk yaşam tarzına aitmiş gibi duran bir mekânın flu görüntüleriyle desteklenmektedir. Keyser Söze, Amerikan sinemasının oryantalist söylem çerçevesinde Türklere yaftaladığı tehlikeli, zararlı, barbar, cani ruhlu gibi olumsuz nitelermeler yüklenen ve uyuşturucu, cinayet, mafya liderliği suçlarla ilişkilendirilen Türk tipolojisinin en belirgin örneklerinden birisidir.

The Quest (1996) filminde "Kayıp Şehir" denilen bir yerde düzenlenen ve dünyanın birçok ülkesinden dövüşçülerin katıldığı bir turnuvada Türkiye'den de bir dövüşçü yer almaktadır. Bu Türk dövüşçünün gerek görüntüsü gerekse hal, tavır ve hareketleri Hollywood'un zihninde oryantalist eğilimler doğrultusunda oluşan Türk tipolojisinden örnek bir kesit gibidir. Feri sönmüş sol gözü ve uzun örgülü saçları görüntü itibariyle çirkinliğini arttırmakta, dövüş öncesi ve sonrasında rakiplerine bakışları ise acımasızlığını ve barbarlığını iyice gün yüzüne çıkarmaktadır. İlk rakibi olan İskoçyalı dövüşçüyü kelimenin tam anlamıyla belden aşağı vurarak alt eder. Her ne kadar müsabakalarda rakiplere müdahale hususunda çok fazla kural bulunmasa da bu hareketinin ahlak ve erdem yönünden yoksunluğa işaret ettiği söylenebilir. Oysa turnuvada yer alan Yunanlı dövüşçü Moğol rakibine - karşılık görememesine rağmen- centilmen ve sportmence elini uzatmış ve böylece ne kadar medeni bir milletin temsilcisi olduğunu vurgulamıştır. Türk dövüşçünün ikinci rakibi ise Japonya'dan bir Sumo güreşçisidir. Kendisine duyduğu aşırı güvenle bir Sumo güreşçisine karşı onun kurallarına göre dövüşmeye kalkmış ve utanç verici bir şekilde mağlup olmuştur. Yenilgisinin en büyük sebebi olan strateji yoksunluğu ve akıllıca hareket etmemesi Türk tipolojisine yüklenen bir diğer özellik olarak

görülmektedir. Amerikan sinemasının *The Quest* filminde perdeye yansıttığı Türk karakterin, oryantalist söylemin Türklerle ilişkilendirdiği barbar, acımasız, çirkin, ahlak yoksunu, aklını kullanamayan gibi nitelermeleri taşıdığı söylenebilir.

Amerika Birleşik Devletleri ve Polonya ortak yapımı olan *Out of Reach* (2004) isimli filmde ise birden fazla Türk karaktere yer verilmiştir ve bunlardan Faisal adındaki kişinin Hollywood'un çizdiği Türk tipolojisine oldukça uygun olduğu söylenebilir. Uluslararası insan/çocuk ticareti sorununu işleyen filmin sebepsiz ve salt kötü olan karakteri Faisal, yetimhanedeki kız çocuklarını alıp açık arttırmayla dünyanın birçok ülkesinden alıcılara satan, uyuşturucu işiyle de ilgisi bulunduğu ima edilen, birinin ölmesi gerektiğini düşündüğünde onu yakarak öldürmeyi tercih eden cani ruhlu bir karakterdir. Filmde yer alan bir başka Türk olan İbo karakteri ise Faisal'ın bu yasadışı ve suç teşkil eden işlerinde ona yardım eden en yakınındaki kişidir. Ancak filmin ilerleyen bölümlerinde, bu insan ticareti ağını çözmeye çalışan Amerikalı eski ajan William Lansing'in zorlaması ve önemli bir miktar para vermesiyle onunla işbirliğine girerek Faisal'a ihanet eder ve bir diğer Türk karakter olan Azimi ile adamlarının tuzağa düşmelerine sebep olur. Azimi ise Faisal'ın pis işlerini yapan yakınındaki diğer adamlarından birisidir. Değnilmesi gereken bir diğer önemli Türk karakter ise Polonya'daki Türk Konsolosluğu'nda Faisal'ı sıcak bir şekilde karşılayan ve ondan aldığı rüşvet karşılığında illegal faaliyetlerini herhangi bir engelle karşılaşmadan yapmasını sağlayan kişidir. Bu kişinin adı ya da Konsolosluktaki görevi belirtilmemiş olmasına rağmen odasının tasarımı ve dekorasyonundan anlaşılmaktadır ki muhtemelen Türk Konsolosunun ta kendisidir. İnsan ticareti faaliyetlerinin Türk Konsolos tarafından bizzat desteklendiğinin gösterilmesi ya da ima edilmesi izleyicilerin zihninde daha ciddi bir etki bırakacaktır. Filmde yer alan tüm Türk karakterler yine oryantalist bakış açısıyla suçlu, tehlikeli, cani ruhlu, vahşi, katil, rüşvet alan, ihanet eden, güvenilmez gibi nitelermelerle donatılmışlardır.

Jules Verne'nin aynı adlı romanının uyarlaması olan *Around the World in 80 Days* (2004) adlı filmde de Türk karakterlere rastlanmaktadır. Filmde, mucit Phileas Fogg ile İngiliz Kraliyet Akademisi Başkanı Lord Kelvin arasında Fogg'un 80 günde dünya etrafında bir tur atıp atamayacağına ilişkin girişilen bir iddia üzerine Phileas Fogg ile birlikte Passepartout ve Monique La Roche adındaki iki kişinin 80 günlük macerası anlatılmaktadır. Bu üçlünün İngiltere'den başlayan seyahatleri Fransa, Türkiye, Hindistan, Çin ve Amerika Birleşik Devletleri'nden geçerek yine İngiltere'de sona erecektir. İstanbul'a ulaştıklarında trenleri durdurulan Fogg ve arkadaşları, Türk askerler tarafından kısmen zorlama barındırır bir şekilde ülkenin yöneticisi konumundaki Prens Hapi'nin huzuruna getirilir. İçerisinde Roma/Bizans döneminden kalmış gibi görünen yarı çıplak kadın heykelleri ve Auguste Rodin tarafından yapıldığı belirtilen Hapi'nin tümüyle çıplak düşünen adam heykeli bulunan saray, bir zevk-ü sefa mekânı olarak tasvir edilmiştir. Prens Hapi, oldukça

çirkin ve hiçbir Osmanlı Sultanına benzemeyen simasının yanı sıra çok yetenekli bir müzisyendir ve onun müziği eşliğinde rakkaslar dans etmekte, saray eşrafından bazı kişiler de arkada nargile tütürmektedir. Hapi, büyük bir nezaketle Monique La Roche'ye övgüler sıraladıktan sonra onları yemeğe davet eder. Dördünü birden bir havuzun içerisinde derin bir sohbete dalmış olarak gördüğümüz sonraki sahnede Prens Hapi'nin asıl niyeti ortaya çıkar; haftanın her gününe ayrı bir karısı olmasını isteyen Prens Hapi'nin hâlihazırda altı karısı vardır ve Bayan Monique'in yedinci karısı olmasını istemekte, kabul görmeyince de bunu dikte etmektedir. Filmde hiç "Osmanlı", "Sultan" ya da "Padişah" gibi ibareler geçmemiş olmasına rağmen yer ve zaman itibarıyla belli ki Prens Hapi, refah, bolluk ve haz içerisinde yaşayan, şehvet düşkün, çokeşli ve zorba bir Osmanlı Sultanı tasviridir. Osmanlı saray hayatına dair sunulan bu nitelermelerin, Batı'nın klasik oryantalist bakış açısının bariz bir ürünü olduğu söylenebilir.

Amerikan, Alman ve Fransız sinemalarının ortak yapımı olan *Fay Grim* (2006) filminin önemli bir kısmının İstanbul'da geçmesinden dolayı içerisinde birkaç Türk karaktere rastlanmaktadır. Filme adını veren ve filmin ana karakteri olan Fay Grim, kendisine postalanan ve içerisinde bir seks âleminin görüntülerinin aktığı bir kutudaki ipucu yardımıyla yıllardır görmediği kocası Henry'nin izini bulmayı ummaktadır. Filmin ilerleyen bölümlerinde de, içindeki görüntülerin Osmanlı Haremi'ne ait olduğunu anlayacağımız kutunun izini sürerek en sonunda İstanbul'da bir hediyelik eşya dükkânına ulaşır ve dükkânının sahibi Hasan ile tanışır. Hasan, çok büyük bir rolü olmasa da *Fay Grim* filminin bu bölüme konu olma sebebidir. Çünkü Henry'yi saklayan dünyaca ünlü Afgan terörist Jellal Said Khan ile Fay'in bağlantısı konumundaki kişidir. Jellal, kendi deyimiyle Amerika'nın düşmanıdır ve yüzden fazla Amerikan vatandaşı ile çok daha fazla asker ve ajanını öldürmüştür. Hasan karakteri ise Türkiye içerisinde büyük bir kampta yaşayan terör oluşumunun gizli bir üyesidir ve Fay'in Jellal ile yüz yüze görüşmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla üzerinde en fazla durulabilecek karakter olan Hasan bir terör organizasyonu üyesi ya da sempatizanı olarak sunulmaktadır. Filmde Hasan karakterine yüklenen "terörist-terör sempatizanı" nitelmesi neo-oryantalist söylem ürünüyken, Osmanlı Haremi'ne iliştilen "seks âlemi, sapkın ilişki, şehvet" gibi göndermeler ise klasik oryantalizmin yakıştırmalarındandır.

Londra'nın en güçlü Rus mafya ailelerinden birinin kadın ticareti, uyuşturucu işi, cinayet gibi suçlarının etrafında gelişen olayların anlatıldığı *Eastern Promises* (2007) isimli filmde ise iki Türk karakter yer almaktadır: Azim ve onun akli yeterliliği olmayan yeğeni Ekrem. Filmin bir yerinde, asıl mesleği berberlik olan Azim'in Kürt olduğu vurgulanmaktadır ancak berber dükkânının girişinde "Berber Salonu" ve "Ankara" gibi ibarelerin yazılı olması ve zaman zaman Türkçe konuşması onu Türkiye ile ilişkilendirmek için yeterlidir. Azim, bu Rus mafya ailesinin pis işlerini yerine getiren bir kişidir. Film de zaten Azim'in yeğeni ile birlikte mafya liderinin oğlu Kirill için para karşılığında bir

kişiyi öldürdüğü cinayet sahneye açılmaktadır. Esasında Azim çok da katil ruhlu bir kişiliğe sahip değildir. Hem Kirill adına işlenen bu cinayeti bizzat kendisi yapmak yerine, ne yaptığını çok fazla idrak edemeyen Ekrem'e yaptırması ve cinayet işlenirken yüzünün aldığı korku ve dehşet hali hem de cesedi ortadan kaldırmak için sadık adamı Nikolai ile birlikte gelen Kirill'in ölen adamın cesedine uyguladığı kötü muameleye tepki gösterip ölüye saygı gösterilmesini istemesi Azim'in kişiliğindeki bu detayı açık etmektedir. Ancak bu durum onun bir kiralık katil olduğu gerçeğini değiştirmez. Öte yandan filmin ilerleyen bölümlerinde Azim çift taraflı oynayan, güvenilmez, kaypak ve korkak yönü de ortaya çıkacaktır. Öldürülen gencin kardeşleri kendisini bulup sıkıştırdıklarında Kirill'i onlara vermek kaydıyla serbest bırakılır ancak Azim doğruca Kirill'in babası olan mafya lideri Semyon'un yanına gider ve olanları anlatarak onun istekleri doğrultusunda hareket eder. Plana göre Azim -daha sonradan mafyanın içine sızmaya çalışan Rus gizli ajanı olduğu anlaşılacak olan- Nikolai'yi tuzağa çekip, "Kirill bu adam!" diyerek öldüren gencin kardeşlerinin önüne bırakacaktır. Filmdeki diğer Türk karakter olan Ekrem ise, yukarıda da değinildiği gibi, zekâ yoksunluğu nedeniyle doğru ile yanlış ayırt etmekten aciz, kendisine yap denileni yapan saf bir kişiliktir. Filmde yer alan Türkler, filmin gerçek salt kötü karakterleri olan Rus mafya lideri ve oğlu kadar kötü ve acımasız olmamakla birlikte yine de üzerlerine yapıştırılan katil, çift taraflı oynayan, güvenilmez, korkak, akli yeterliliği olmayan, doğru ile yanlışın ayırımına varamayan gibi nitelikler oryantalizmi akla getirmektedir.

The International (2009) adlı film, IBBC adındaki uluslararası bir bankanın bulaştığı kara para aklama, silah ticareti, faili meçhul cinayetler gibi suçları açığa çıkarmak için uğraş veren bir Interpol ajanının karşılaştığı olayları anlatmaktadır. Banka Çin'den milyarlarca dolar değerinde çok sayıda savaş füze satın almıştır ve güdüm sistemleriyle donatılmış olarak Suriye ve İran'a satacaktır. Bahsi geçen füze güdüm sistemlerini üretebilen dünya üzerindeki iki üreticiden birisi, Amerikan sinemasının Türk kimliğine bakışının bir bakıma yansımalarının sunulduğu Ahmet Sunay karakteridir. Bankanın üst düzey yöneticisi Jonas Skarsen, ellerindeki füzelere entegre edilmek üzere güdüm sistemlerini satın alma anlaşması için İstanbul'a gelir ve Sunay'la bir görüşme yapar. Ancak bir problem vardır ki, o da Ahmet Sunay'ın İsrail ile ciddi iş ilişkilerinin olması ve IBBC'nin İran ve Suriye'ye satmak istediği füze sistemlerini alt edebilecek karşı saldırı sistemlerini zaten İsrail'e satmış olmasıdır. Bu durumun İran ve Suriye tarafından öğrenilmesi halinde Banka füzeleri satamayacaktır çünkü İran ve Suriye'nin bu füzeleri almak istemelerinin en önemli sebebi İsrail'dir. Skarsen, İsrail'e sattığı karşı saldırı füze sistemlerinin bilgisinin gizli kalması ve Suriye ile İran tarafından öğrenilmemesi için ona nasıl güvenebileceğini sorduğunda Sunay "İlişkimizi belirleyen güven değil, karşılıklı çıkarıdır!" diyecektir. Buna göre denebilir ki, Ahmet Sunay'ın iş ilişkilerini belirleyen en önemli unsur "menfaat"tir. Ayrıca Sunay, birbirine düşman olmalarına rağmen İsrail'le doğrudan, Suriye ve İran'la ise dolaylı olarak silah ticareti yapacak kadar ikiyüzlü, ilkesiz ve açgözlü bir kişidir. Ahmet Sunay'ın IBBC yöneticisi

Skarssen ile yaptığı görüşmenin, kuzeninin cenaze töreninden sonra ve birazdan kılacağı öğle namazının hemen öncesinde olması da ilkesizliğinin derinliğini daha da netleştirmektedir. Sunay'ın filmde kullandığı son cümle de eli kanlı bir silah tüccarı olduğu gerçeğinin itirafıdır adeta: “Bugünkü kanlı ticaretin sonuna geldik!” Sunay karakterinin üzerine yüklenen menfaatçi, ilkesiz, ikiyüzlü, çift taraflı oynayan, açgözlü gibi nitelemeler deyine oryantalist söylemin Türklerle ilişkilendirdiği olumsuzlamalardandır.

Reluctant Fundamentalist (2012) filmi yine terörizm ve kültürel çatışmalar üzerine eğilen bir filmidir ve olaylar Pakistan asıllı Changez karakteri üzerinden aktarılmaktadır. Changez, üniversite eğitimini Amerika'da almış ve uluslararası bir şirkette kariyer basamaklarını hızla tırmanmıştır ancak 11 Eylül saldırıları sonrasında milliyeti nedeniyle karşılaştığı kötü muameleden sonra derinlerine daldığı Amerikan rüyasından uyanır. İş gereği, bir yayınevinin mali yapısını incelemek üzere İstanbul'a geldiğinde yayınevi yöneticisi Nazmi Kemal ile karşılaşır ve onunla yaptığı konuşmalar tüm hayatını değiştirecek kararlar almasını sağlar. Nazmi Kemal, filmin Türk karakteridir. Mesleğinde başarısız olmasına ve işletmesinin zarar etmesini önleyememesine rağmen giyim kuşamı, konuşması, odasının dekorasyonundan anlaşılmaktadır ki, zevk sahibi ve entelektüel düzeyi yüksek bir kişidir. Daha önceki filmlerde yer alan Türk karakterler gibi uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, terörist faaliyetler ya da cinayet gibi suçlara bulaşmamış; barbarlık, ahlaki yoksunluk, cehalet ya da şehvet düşkünlüğü gibi olumsuz nitelikleri yoktur. Ancak Changez'e anlattığı Yeniçeri hikâyesinin de genelgeçer bir gerçekliği bulunmamaktadır. Nazmi Kemal'in anlatımına göre Yeniçeriler, çok küçük yaşlarda Hıristiyan ailelerden alkonup yetiştirilirler ve belli bir yaşa geldiklerinde de eski ailelerini öldürüp onların evlerini yıkmakla görevlendirilirlerdi. Bu anlatılanlar Changez'in geleceği hakkındaki seçimini kolaylaştırmak için metne eklenmiş olabilir ancak Yeniçeriler üzerinden Osmanlı Devleti'ni karalayıcı niteliktedir. Ancak yine de belirtilmelidir ki Nazmi Kemal, Amerikan sinemasında yer verilen ve üzerine oryantalist söylemin olumsuz nitelemelerinin yaftalanmadığı istisnai bir karakterdir.

Mİ5 ve Mİ6 gibi İngiliz gizli servislerinin eylemleri ile İngiliz hukuk sisteminin adalet ve şeffaflık anlayışına sarsıcı eleştiriler getiren *Closed Circuit* (2013) isimli film, bu eleştirileri yaparken iki Türk karakteri kullanmaktadır: Faruk Erdoğan ve onun oğlu Emir Erdoğan. Filmin konusu genel hatlarıyla, Londra'da 120 kişinin ölümüne neden olan bir terör saldırısının planlayıcısı olduğu iddiasıyla yakalanan Faruk Erdoğan'ın mahkeme sürecinde, onu savunan avukatların yüzleştiği gizli gerçeklerden oluşmaktadır. Gerçek adı Mussi Kartal olan Faruk Erdoğan, Londra patlamasından 5 yıl önce yani 2008 yılında Münih'teki bir ABD hava üssünde 20 kişinin ölümüne neden olan patlamayı üstlenen hücrenin bir parçasıdır ve o olaydan sonra tutuklanmış ancak savcılarla bir anlaşma yaparak haptisten kurtulmuştur. Mİ5 ise İngiltere'deki bir hücreye sızması için onu Londra'ya getirmiştir. Plana göre bu hücrenin yapacağı saldırının hazırlanmasına sözde katkı sağlayacak ancak sonunda o kişilere

ihamet ederek onlardan öğrendiği bütün bilgileri MI5'e aktarıp hücrenin çöküşünü sağlayacaktır. Diğer bir deyişle MI5, muhtemel bir terör saldırısını engellemek için Faruk Erdoğan'ı bir piyon olarak kullanmak istemiş ancak hataları ve beceriksizlikleri nedeniyle patlamayı önleyemeyip 120 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Filmin sonunda ise Faruk Erdoğan, MI5 tarafından hücresinde intihar süsü verilerek öldürülecek ve böylece dava düşecektir. Kısaca ifade etmek gerekirse Faruk Erdoğan, bir terör örgütü üyesi, uyuşturucu satıcısı ve bağımlısı olarak tasvir edilmiş, İngiliz gizli servisi MI5 tarafından faydalanılıp en sonunda da yok edilen bir "kullan-at" karakter olarak resmedilmiştir. Emir Erdoğan'ın filmdeki rolü ise, babasının bilgisayarından el ettiği bilgileri mahkemeye sunup babasının MI5 ile ilişkisini ortaya çıkarmaya çalışmak olacaktır. MI5 Emir'i de kendi çıkarları ve ihtiyaçları doğrultusunda kullanmak istemiş ancak mücadelecisi ve zeki bir karakter olan Emir, Faruk Erdoğan'ın avukatlarının da yardımıyla MI5'in babasına uyguladığı sondan kurtulabilmiştir. Faruk Erdoğan, neo-oryantalist söylemin Türklerin ve özellikle de Arapların üzerine yapıştırdığı terörist damgasını yemiş bir Türk karakterdir. Oğlu Emir ise zeki ve mücadelesini bırakmayan bir kişi olarak Hollywood'da pek rastlanılmayan karakter olarak ortaya çıkmaktadır.

Dracula Untold (2014) filmi ise içerisinde Fatih Sultan Mehmed ve Vlad Tepeş nam-ı diğer Kazıklı Voyvoda gibi gerçek tarihi karakterlerin yer almasına rağmen anlatılan olaylar itibariyle tümüyle kurgusal, tarihi hiçbir dayanağı ve gerçekliği bulunmayan alternatif bir tarih çizgisi doğrultusunda oluşturulmuş fantastik bir yapımla göze çarpmaktadır. Bir tür tarihi manipülasyon olarak değerlendirilebilecek bir olay örüntüsüne sahip bu filmde gerek II.Mehmed gerekse Osmanlı askerleri oldukça olumsuz bir profile sahiptir. Filmin kötü karakteri olarak gösterilen Fatih kibirli, şımarık, açgözlü, anlayışsız, zorba, alaycı ve emirleri yerine getirilmediği için büyük çoğunluğu kadın ve çocuklardan meydana gelen, ordusu olmayan bir topluma saldıran bir tiran olarak resmedilmiştir. Tarihi kaynaklara göre binlerce insanı işkencelerle ve kazıklara oturtarak öldüren (www.wikipedia.org) canı ruhlu Vlad Tepeş yani Kazıklı Voyvoda, filmde ülkesine barış getiren ve bu barışı korumak için kendisini feda ederek ruhunu şeytana satan bir kahraman olarak sunulurken; hem Batı hem de Doğu dünyasının bilge ve başarılı bir hükümdar olarak kabul ettiği, İstanbul'un fethinden sonra bölge halkına yaklaşımı ile olumlu izlenimler bırakmış, bilime ve sanata karşı daima ilgi göstermiş bir lider olan Fatih Sultan Mehmed'in ise savaş meraklısı ve gaddar (www.radikal.com.tr) bir sultan olarak yansıtılması ya da bir vampir tarafından ısırılarak öldürülmesi "filmin kurgusal ve alternatif bir tarih anlayışının olduğu" teziyle açıklanabilecek kadar basit bir durum değildir. Çünkü Sultan Fatih gibi tarihe mâl olmuş figürlerin, kurgusal bir sinema filminde bile olsa, böylesine olumsuzlayıcı ve küçük düşürücü bir şekilde temsil edilmesi kasıt aranacak bir durumdur. Filmin sonunda Fatih ile Vlad Tepeş'in kılıçlarıyla savaşları esnasında etraftaki gümüş paraların etkisiyle güçsüz düşen Vlad'a yani Dracula'ya Fatih'in "Burada buna daha ne kadar dayanabilirsin?" diye

sorması üzerine Dracula'nın "Adını tarih kitaplarından silmeye yetecek kadar!" şeklindeki cevabı aslında filmin asıl derdinin ne olduğu hakkında net bir fikir vermektedir. Filmde ayrıca Hamza Bey, Acemi, General İsmail gibi adı zikredilen Türk askerleri ile adı hiç anılmayan Türk askerleri de II. Mehmed'e benzer bir akıbete uğramakta ve kışkırtıcı, alaycı, savaş düşkünü ancak savaşmayı da pek becerememekle birlikte savunmasız halkı acımasızca kılıçtan geçiren kişiler olarak tasvir edilmektedir. Filmde birçok olumsuz nitelermeler yüklenen Fatih Sultan Mehmed, Osmanlı askerleri ve Osmanlı İmparatorluğu tümüyle klasik oryantalist söylemler çerçevesinde gerçekdışı ve karalayıcı bir şekilde tasvir edilmişlerdir.

Amerikalı yazar Dan Brown'un aynı isimli kitabından uyarlanmış olan *Inferno* (2016) isimli filmde, insanlığı öngördüğü yok oluştan kurtarmanın yolunun insan nüfusunun radikal bir düzeyde azaltılmasından geçtiğini düşünen Bertrand Zobrist adındaki bir biyo-mühendisin bu sadist düşünceleri doğrultusunda geliştirdiği bir virüsü kız arkadaşı Sienna Brooks'un yardımıyla dünyaya yayma çabası ile Prof. Robert Langdon ve arkadaşlarının onun bu girişimini engelleme mücadelesi anlatılmaktadır. Zobrist'in İstanbul'da Yerebatan Sarnıcı'na sakladığı virüs, onun belirlediği tarihte ve saate yayılacak ve kısa süre içinde dünya nüfusunun %95'ine bulaşarak yaklaşık yarısının ölümüne neden olacaktır. Filmde iki Türk karakter yer almaktadır: Ayasofya Müze Müdürü Mirsat ve İstanbul Üniversitesi'nden adı zikredilmeyen bir Profesör. Müze müdürünün filmde önemli bir rolü yoktur, sadece Langdon ve yanındakilerin aradıkları şeyi bulmalarına yardım etmiş bu arada da müze ve sarnıç hakkında reklamvari bir tanıtım yapmıştır. Net ve akıcı bir biçimde Türkçe konuştuğu duyulmakta olan diğer Türk karakter Profesör'ün ise Zobrist'i tanıdığı bellidir ve virüsün bulunup yayılması için hayatı pahasına Sienna'ya yardım edecektir. Profesör'ün sözde insanlığı yok olmaktan kurtarmak için insan nüfusunun yarısını yok etmek isteyenlere böylesi bir inançla bağlı olup hayatını ortaya koyması en basit ifadeyle akıl yoksunluğuna ve yapılan sadistliğe ortak olma çabasına işaret etmektedir.

İspanya ve ABD ortak ürünü olan *The Promise* (2016), I. Dünya Savaşı esnasında yaşanan Ermeni Tehciri olayını tümüyle Ermeni tezleri doğrultusunda dramatize ederek perdeye yansıtan dolayısıyla da Osmanlı ve Türklerle ilgili çoğunlukla karalayıcı bir bakış açısına sahip bir film olarak göze çarpmaktadır. Konusu gereği filmde birçok Türk karakter yer almasına rağmen en belirgin kişi filmin başkarakteri olan Mikael Boghosian adındaki tıp öğrencisinin tıbbiyeden arkadaşı Emre Ogan'dır. Emre, üst düzey bir Osmanlı Paşası olan babası İsmet Ogan'ın "ya ordu ya tıbbiye" şeklindeki dayatması nedeniyle tıbbiyeyi seçmiş, zenginlik içinde yaşayan, kadın düşkünü, ehl-i keyf bir karakterdir. Emre filmdeki birçok Türk karakterin aksine açık görüşlü, Ermenilerle, Amerikalılarla ya da diğer milletlerin mensuplarıyla herhangi bir derdi olmayan hatta onlara elinden geldiğince yardım eden bir kişidir. Örneğin bir defasında babasının adını kullanarak ve bir miktar rüşvetle Mikael'in ordudan muaf tutulmasını, bir defa da casuslukla suçlandığı için idam edilecek olan gazeteci

Chris Myers'in durumunu gizlice ABD Büyükelçiliği'ne haber ederek kurtarılmasını sağlamıştır. Mikael'e yaptığı yardımlar nedeniyle babası tarafından orduya kaydedilmiş yani hayatının akışı istemediği bir yöne doğru kırılmış, Myers'e yardım etmesi de vatan hainliğiyle suçlanıp kurşuna dizilmesine neden olmuştur. Dolayısıyla Emre, hayatını Osmanlı topraklarındaki bir Ermeni ve bir Amerikalı için feda etmiştir denilebilir. Emre'nin dışında, rolleri daha küçük de olsa Ermenilerin o dönem için karşı karşıya oldukları durumdan kaçabilmeleri için onlara yardım eden iki karakter daha vardır. İlki Vali Yardımcısı Mazhar, diğeri ise Mustafa'dır. Mazhar, yetkisi vesilesiyle Osmanlı Yönetimi'nin Ermenilerle ilgili aldığı kararları öğrenebilmekte, yetim kalmış çocukları kurtarmaya çalışan Protestan Misyonerlerine bildirmekte ve onları nasıl kurtaracaklarına dair tavsiyelerde bulunmaktadır. Mustafa ise yetimlerin kaçırılmasına bizzat fiilen yardım etmektedir. Emre Ogan, Vali Yardımcısı Mazhar ve Mustafa karakterleri, Hollywood'un *The Promise* filminde "Türklerin büyük çoğunluğu barbar, merhametsiz ve zalimdir ancak onların da içlerinde iyi kalpli ve yardımsever kişiler bulunmaktadır." demesinin bir yoludur adeta. Ancak sözde Ermeni soykırımının anlatıldığı bu filmde Osmanlı Yönetimi, Osmanlı askerleri ve Osmanlı Türkleri genel anlamda yukarıda bahsi geçen Türk karakterlerden tam aksi yönde sunulmaktadır. Bunlardan ilki daha önce Fransa'da konsolos yardımcılığı da yapmış olan Emre'nin babası İsmet Ogan Paşa'dır. İsmet Ogan, çok sert mizaçlı, Ermenilerden nefret eden, Michael'in amcası Mesrob gibi suçsuz Ermenilerin tutuklanmasında parmağı olan, Ermenilere yardım ettiği için de oğlu Emre'yi, bulunmayı en istemediği yere yani orduya göndererek cezalandıran ve bu sebeple dolaylı yönden de olsa vatana ihanet sunucu işlemesine yol açarak idam edilmesine neden olan katı yürekli bir adamdır. Karşımıza çıkan önemli Türk karakterlerden birisi de çok kısa bir süre görülmesine rağmen Talat Paşa'dır çünkü kendisi Osmanlı Devleti'nin İçişleri Bakanı pozisyonundadır. Bir casus olduğu gerekçesiyle hakkında idam kararı alınan Chris Myers'in serbest bırakılması için gelen ABD Büyükelçisi Morgenthau ile Talat Paşa bizzat görüşecektir. Büyükelçi oldukça ciddi, ilkeli ve dik bir duruşla Osmanlı'nın sistemli bir şekilde Ermenileri yok ettiğini de vurgulayarak Myers'in salıverilmesini içerisinde tehdit içeren ifadelerle talep eder. Talat Paşa'nın ise önce Myers'in suçlu olduğunu iddia etmesine ve birkaç delil sunmasına rağmen bu tehdit karşısında boyun eğdiği sonradan görülecektir. Talat Paşa ayrıca tehcir esnasında ölen Ermenilerin Amerikan Sigorta Şirketlerindeki birikimlerinin herhangi bir varisleri olmadığı için Osmanlı Devleti'ne aktarılması gerektiğini, bunun için de bu şirketlerle iş yapan Ermenilerin isimlerinin yazılı olduğu bir listenin kendilerine gönderilmesini isteyecek ancak onun bu talebi Morgenthau tarafından kesin bir dille reddedilecektir. Büyükelçinin "siz Ermenileri sistemli bir şekilde katlediyorsunuz" demesinden hemen ardından Talat Paşa'nın ölen Ermenilerin paralarını istemesi ahlaksızlık, ilkesizlik ve açgözlülük seviyesini göstermektedir. *The Promise* filminde genel anlamda Osmanlı Türkleri ve askerlerinin karakterleri ve Ermenilere karşı olan tutumları, önemli rollere sahip olmayan ve çok az görülen kişiler ve figüranlar üzerinden de yoğun olarak verilmektedir. Buna göre

Osmanlı askerleri, rüşvet alan, zorla göç ettirdikleri Ermenilerden yürüyemeyen ve geride kalanları çocuklarının önünde sorgusuz sualsiz öldüren, Ermeni tebaayı ve hatta ileri gelenlerini dahi nedensiz yere tutuklayıp sorguya çeken, işkenceye maruz bırakan, mahkûm edilenleri yol ve demiryolu yapımı gibi işlerde zorla ve çok kötü koşullarda çalıştıran, yaralananlara ve onlara yardım edenlere eziyet edip sırtından vurarak öldüren, yapılan iş bittiğinde de mahkûmların çoğunu öldürüp çok azını ise ölüleri gömmeleri için sağ bırakan, Ermenilerin mallarına el koyan, kadın, çocuk, yaşlı, hamile demeden toplu olarak katledip cesetlerini öylece terk eden, bazı kadınları kötü emelleri için yanlarında götürün, göç etmeyi kabul etmeyip birleşerek direnç gösteren silahlı bir gruba ise toplar ve ağır silahlarla orantısız güç kullanan, zorba, merhametsiz, zalim kişiler olarak resmedilmektedirler. Filmde gerek fesli, sakallı, şalvarlı, cübbeli ve belleri kuşaklı görünüşleriyle gerekse barbarca ve zalimce hareketleriyle asker olmayan Türklere ilişkin de son derece karalayıcı bir tasvir yapılmaktadır. Buna göre Türklere vahşice ve gözü dönmüşçesine Ermenilere, onların evlerine ve işyerlerine saldırmış, hakaretlerle mallarına ve canlarına kast etmiş kişilerdir. Filmin bu, nefret tohumları eken, ırkçı yaklaşımının altında şüphesiz ki klasik oryantalist söylemin önemli bir etkisi bulunmaktadır ancak bu derece karalayıcı bir dil kullanılmasının asıl nedeni sözde soykırım iddiasına olan inanç ve bunu söylemi yaygınlaştırarak dünya genelinde destek kazanabilme arzusudur.

Amerikan sinemasında kullanılan tipolojilerden biri de aslen Türk kökenli olmadığı halde kendisine Türk denilen karakterlerdir. Yani filmde yer alan bir kişinin Türk ırkıyla herhangi bir bağının bulunmamasına rağmen adının ya da lakabının Türk olması onu Türklük ile ilişkilendirmektedir. Bundan dolayı bu tür karakterler de çalışmanın inceleme safhasına dâhil edilmişlerdir. Bu gibi duruma karşılık gelen en bilinen örnek bu çalışmanın zaman sınırlılığının dışında kalmasına yani 1990 öncesi bir yapım olmasına rağmen *The Godfather* (1972) filminde yer alan Virgil Sollozzo karakteridir. Filmde, Amerika'nın en büyük uyuşturucu taciri olarak sunulan Sollozzo, aslen Sicilyalıdır ancak Türkiye'de afyon/haşhaş tarlaları olması sebebiyle kendisine Türk denilmektedir. Gerek çirkin görüntüsü, gerek yaptığı iş nedeniyle böyle bir adamın Türkiye ile ilişkilendirilmesi ve Türk olarak adlandırılması, zihinlerde Türkiye ve Türklerle ilgili oldukça kötü bir algı/izlenim oluşturabilecek bir durumdur. Ayrıca dünya sinema tarihinin en ünlü ve en fazla izlenen filmlerinden birinde bunun yapılması, oluşturulan olumsuz etkinin dozunu daha da arttırmaktadır. Örneğin *Snatch* (2000) adlı filmin başkarakterlerinden biri de aslen İngiliz olmasına rağmen adı "Turkish" olan bir karakterdir. Turkish, lisanssız yani yasadışı boks müsabakaları düzenleyen hatta bu maçlarda belli kazançlar elde etmek için şike yapan/yapmaya çalışan bir kişidir. Bu açıdan bakıldığında suçlu olarak nitelendirilebilecek böyle bir kişinin adının Turkish olması Amerikan sinemasında zaman zaman rastlanabilen bir durumdur.

Benzer bir duruma *Nocturnal Animals* (2016) filminde de rastlanmaktadır. Çok katmanlı bir hikâyesi olan filmin başkarakterlerinden Susan Morrow'a, yıllar önce ayrıldığı eski eşi Edward, kendisinin yazdığı ancak henüz basılmamış olan bir kitap taslağı postalar. Suzan kitabı okudukça, kitabın hikayesi de filme yansıtılır. Kitapta, Tommy Hasting adındaki bir adamın karısı Laura ve kızı India ile birlikte gece yarısı bir yolda araçlarıyla ilerlerken başka bir araba tarafından sıkıştırılıp durdurulması, bu arabadan inen üç kişi tarafından Laura ve India'nın zorla Tommy'den koparılıp götürülmesi, sonrasında da tecavüze uğramış cansız bedenlerinin çırılçıplak bir halde ıssız bir yerde bulunması ve işlemeyen hukuki sistem nedeniyle bu adamların cezalarının farklı yöntemlerle verilmesi hikaye edilmektedir. Bu üç kişiden birisi gerçek adı Steve Adams olan ancak kendisine "Türk" denilen bir kişidir. Filmde, kendisine neden bu lakabın verildiği açıklanmayan Türk, diğer iki arkadaşı gibi adam kaçıрма, tecavüz, cinayet, hırsızlık ve silahlı soygun gibi suçlarla örülü bir karakterdir. Böylesine olumsuz niteliklerle yüklü bir kişiye "Türk" denilmesi muhakkak ki kasıtlı bir tercihtir ve altında oryantlizmin etkileri aranabilir.

Çözümlemeler neticesinde elde edilen bulgulara göre Amerikan sinemasının çeşitli filmlerine yerleştirilen Türk karakterin genel anlamda oryantalist söylem ve yaklaşımları etkisiyle olumsuz niteliklere sahip bir şekilde oluşturulduğu göze çarpmaktadır. Kimisi çirkin ve barbar, kimisi zorba ve despot, kimisi cani ruhlu, acımasız ve zalim, kimisi de açgözlü, ikiyezlü olan bu karakterlerin büyük çoğunluğu hukuki çerçevede suçlu kişilerdir. Hollywood'un Türk tipolojisi için çizdiği bu profilin temelinde şüphesiz ki oryantlizm kavramının geniş anlamda Doğululara, daha özelden ise Türklerle ilgili genel eğilimlerin yattığı söylenebilir.

6.2. Türklere Ait Değerlerin Sunumu

Amerikan sineması ürünü olan filmlerde Türk tipolojisini temsil eden karakterlerin yanında Türklere ve Türkiye'ye özgü bazı değerlerin sunumuna da rastlamak mümkündür. Türklerle veya Türkiye ile doğrudan ve organik bağı bulunan bu değerlerin temsili ya da yeniden sunumunda da oryantlizmin etkilerini gözlemlemek mümkündür. Aşağıda Türki değerler yer verilen filmlerin çözümlemesi yine kronolojik olarak sunulmaktadır.

Türklere ait değerlerin örneklerinden birisi *Batman & Robin* (1997) isimli filmde yer almaktadır. Filmin kötü karakterlerinden olan ve Gotham Şehrini ele geçirerek devasa bir botanik bahçesi haline getirmeyi amaçlayan Poison Ivy'nin yuvalandığı yer, girişinde "*Turkish Bath - Do Not Enter - Condemned*" yazılı olan bir Türk Hamamı'dır. Kullanım dışı olduğu harabe halinden anlaşılan ve içerisinde de ucube kılıklı kişiler barındığını görünen Türk Hamamı'nın birkaç yerinde devasa

büyükükte oryantaldansöz heykeli göze çarpmaktadır. Gerek Poison Ivy gibi kötü bir karakterin ve ucube görünümlü adamların yerleştiği yer olması gerekse yarı çıplak dansöz heykellerinin varlığı, Türk Hamamı ile ilgili “kötülüğün ve şehvet duygularının yayıldığı yer” algısını oluşturmaktadır. Bir Türk Hamamının bu şekilde tasvir edilmesinin temelinde yine oryantalist düşüncenin izleri sürülebilir.

C. S. Lewis’in yedi kitaptan oluşan fantastik roman serisinden sinemaya uyarlanmış üçlemenin ilki olan *The Chronicles of Narnia: The Lion, the Witch and the Wardrobe* (2005) filminde Türklere ait önemli değerlerden biri olan Türk lokumunun yer aldığı görülmektedir. Özetle White Witch’in yüz yılı aşkın süredir Narnia üzerine çöken hükümlanlığı kehanete göre “Aslan” adındaki efsanevi karakterin de yardımıyla dört kardeş insanoğlu tarafından sona erdirilecektir. Yüz yıldır kış mevsiminin yaşandığı Narnia’ya ilk giren küçük kız Lucy olmuş, ikinci olarak da onun küçük abisi Edmund girmeyi başarmıştır. Hırslı, kıskanç ve bencil bir karaktere sahip olan Edmund, Narnia’da ilk olarak şeytani güçlere sahip olan White Witch’e rastlar. Hâkimiyetini bir gün insanoğullarının yok edeceğini bilen Cadı, Edmund’un aklına girerek bir prens hatta belki bir kral olabileceğini söyler. Çeşitli vaatlerde bulunarak onu kandırır ve kardeşleriyle birlikte şatosuna gelmesi konusunda ikna eder. Bunu yaparken de Edmund’un o an için en çok istediği yiyecek olan “Türk Lokumu”nu kullanır. “Narnia, Batılı insanı uyarır: Türk Lokumu size egzotik ve inanılmaz lezzetli gelse de aslında sizi akıldan uzaklaştırıp başka güçler tarafından esaret altına alınmanıza neden olabilir (www.haber7.com).” Buna benzer bir başka uyarı *Around the World in 80 Days* filminde de vardır. Filmde egzotik, şehvet dolu bir zevk-ü sefa mekânı olarak tasvir edilen bir “Osmanlı Sarayı” insanın aklını başından alan bir yerdir. Aslında çok aceleleri olan ve zamana karşı yarışan Phileas Fogg, Passepartout ve Monique La Roche üçlüsü, Prens Hapı’nin nazik daveti üzerine bu büyümlü mekânın da etkisine kapılarak kendilerini bir havuzun içinde rahatlamış ve derin bir sohbe dalmış halde bulurlar. Aynen Cadı’nın Edmund’a verdiği “Türk Lokumu”nun Edmund’un aklını başından aldığı gibi, “Osmanlı Sarayı”nın büyümlü de Phileas Fogg, Passepartout ve Monique La Roche’nin akıllarını başlarından alır. Dolayısıyla bu iki filmde verilen oryantalist mesaj benzerdir: Türklere ait bu egzotik yiyecek ve mekanlar sizi akıldan uzaklaştırarak ya esarete düşmenize ya da işlerinizi zamanında yapamamanıza engel olur!

Hollywood sinemasında yer alan ve bu başlık altında değerlendirilebilecek bir başka örnek ise Türkiye’nin önemli markalarından olan “Türk Hava Yolları” ile ilgili bazı filmlerde laf arasında geçen olumsuzlayıcı ifadelerdir. İngiliz ve Amerikan sinemasının ortak yapımı olan *Snatch* filmi bu duruma örnek teşkil etmektedir. Filmin başkarakteri ve anlatıcısı konumundaki kişi filmin hemen girişinde kendisini tanıtırken adının bir İngiliz için komik bir isim olan “Turkish” olduğunu, anne-babasının bir uçak kazasında aynı uçakta bulunması vesilesiyle tanıştığını ve kendisine de o uçağın ismini verdiklerini söylemektedir. Turkish’in anne ve babası belli ki Turkish Airlines ile yolculuk

yapmaktaydı ve uçakları kaza yapmıştı. Bir havayolu şirketi için üzerinde titizlikle durulması gereken en önemli konu güvenlik olduğuna göre, *Snatch* filminde kaza yapan bir uçak firması olarak Türk Hava Yolları'nın ima edilmesi kasıt aranabilecek ve Türk Hava Yolları'nı zan altında bırakan bir durumdur. *I Am Legend* (2007) adlı filmde de benzer bir durum söz konusudur. Filmde, insan nüfusunun neredeyse tamamını yok eden ya da bir tür canavara dönüştüren ölümcül bir virüsten etkilenmeyen ve New York'ta üç yıldır yapayalnız bir yaşam süren Robert Neville adlı bilim adamının tedaviyi bulma çabası anlatılmaktadır. Neville, bir gün evde yemeğini hazırlarken eski dönemlere ait bir televizyon programının video kaydında New York City tarihindeki en büyük kar fırtınasının uçakları, trenleri ve arabaları yolda bıraktığı, Türk Hava Yolları'na ait bir uçağın kızaklayarak pistten çıktığı ancak kimsenin yaralanmadığına dair bir haber geçmektedir. Bu iki örnekte olduğu gibi "Türk Hava Yolları" adının özellikle olumsuz durumlarla ilişkilendirilmesi kasıtlı bir olumsuzlama çabası gibi görünmektedir. Oysa birçok filmde bir uçak kazası ya da kaçırma olayının hayali bir havayolu firmasına atfedildiği bilinmektedir. Buna verilebilecek iyi bir örnek *Lost* (2004-2010) dizisidir. *Lost*'ta düşen uçak "Oceanic Airlines" adındaki gerçekte var olmayan bir havayolu firmasına aittir. Hatta Oceanic Airlines ismi ilk kez *Executive Decision* (1996) filminde görünmüş (www.wikipedia.org) *Lost* dizisinden sonra da birçok dizi ve filmde kullanılmıştır.

Fay Grim filminde ise, yan tarafındaki kurma kolu çevrildiğinde içerisinde bir seks âleminin (orgy) görüntülerinin aktığı bir kutu filmin hep odak noktasında durmaktadır. Görüntüler akarken bilmedikleri bir alfabe ile yazılmış olan bir yazının ortaya çıktığını fark eden Simon ve Angus, bunun bir ipucu olabileceğini düşünerek yazının anlamını çözebilmek için kutuyu birçok kişiye gösterirler. Görüntüleri izleyen kişilere de yazının bulunduğu noktayı tarif ederken bu seks âleminin içerisinde üç adamın, iki kadının ve bir keçinin yer aldığı ifade etmektedirler. Sonradan yazının Osmanlıca, mekânın ise bir harem olduğunun ortaya çıkması, görüntülerin Osmanlı Hareminden bir enstantaneye ait olduğu sonucuna ulaştırır izleyiciyi. Osmanlı Haremindedir yaşanan üç adam, iki kadın ve bir keçili seks âleminin tasviri, Batının oryantalist öğeler doğrultusunda Doğu'ya ve Türklere atfettiği şehvet düşkünlüğü, sapkın ilişki gibi nitelermeleri akla getirmektedir. Zaten filmin bir bölümünde anlatılan "Haremin Aptalı" hikâyesi de bu durumu doğrular niteliktedir.

6.3. Türkiye Profili

Türk karakterlere, Türklere ait değerlere, Türkiye'den kentlere yer verilen bu filmlerde Türkiye'ye dair genel bir portre çizilmesi de kaçınılmaz bir durum olarak meydana çıkmaktadır. Aşağıda, incelenen 23 filmde Türkiye'ye ilişkin bu türden sunumların gözlemlendiği örnekler yine kronolojik olarak açıklanmaya çalışılmıştır.

James Bond'un İstanbul'a ikinci defa uğradığı yapım olan *The World Is Not Enough* (1999) filminde işlenen konu genel anlamda, Bakü-Ceyhan petrol boru hattının tamamlanabilmesi ve Rusya'nın hâkimiyetindeki muadil diğer üç boru hattı karşısında bu hattın etkinliğinin artırılması için girişilen mücadeleler ve casus faaliyetlerden oluşmaktadır. Hazar Denizi'nden Karadeniz'deki bir Rus limanına ulaşan Rusya'ya ait boru hatlarının işlevsizleştirilmesi için İstanbul Boğazı'nın ortasında kazaymış gibi görünecek nükleer bir patlatma planlanmaktadır. Nükleer bir denizaltı Boğazın göbeğinde, Kız Kulesi'nin içerisindeki bir bölmede (!) yüzeye çıkar ancak ne bu planlardan ne de denizaltı ve tehlikeden hiçbir Türk kurumunun ya da yetkilisinin haberi bulunmamaktadır. Dolayısıyla filmde çizilen Türkiye portresinde istihbarat servisleri, ordu veya polis gibi güvenlik kurumları tümüyle yok hükmündedir. Pasivize olarak sunulan ya da diğer bir deyişle hiç sunulmayan güvenlik sistemiyle Türkiye ve İstanbul, kurtarılmayı bekleyen, hiçbir tehlikeden haberdar olmayan, cehalet ve aciziyet içerisinde bir konumlandırmaya sahiptir. Filmin son İstanbul sahnesi de bu durumu özetler niteliktedir. James Bond ve Dr. Christmas Jones kötü adamı ve denizaltıyı etkisiz hale getirdikten sonra Boğazın yüzeyi yüzeyine çıktıklarında yakından geçen bir teknedekilerden yardım istediklerini göstermek için ellerini sallarlar ancak teknedekiler de bu ikilinin biraz önce hayatlarını, şehirlerini ve belki de ülkelerini kurtardıklarından habersiz bir şekilde selam mahiyetinde ellerini sallayarak mutlu mesut oradan geçip giderler.

The Conspiracy Theory (1997) filminde ise Türkiye'ye biçilen rol edilgen olmanın ötesinde belirli gayeler doğrultusunda harcanabilir bir ülke konumudur. Filmin ana karakteri Jerry Fletcher bazı garip hal ve hareketleri bulunan, günlük gazete ve dergileri tarayıp buradaki haberlere dayanarak komplo teorileri üreten ve bunlarla ilgili bir bülten yayınlayan takıntılı bir kişidir. Bir gün ürettiği bir komplo teorisi başını iyice derde sokacaktır. Gazetelerde ABD Başkanı'nın Türkiye'yi ziyaret edeceği ve hemen hemen aynı tarihte de bir uzay mekiği fırlatılacağına dair haberler yer almaktadır. Fletcher'a göre NASA, kaynaklarını kesmeyi düşünen ABD başkanını Türkiye'deyken bir deprem oluşturarak öldürmeyi planlamaktadır. Filmin sonlarında duyduğumuz bir televizyon haberinde Türkiye'de 7,3 şiddetinde bir depremin gerçekleştiği, binlerce ölü ve yaralının olduğunu ancak Başkan'ın şükürler olsun ki (!) kurtulduğu ifade edilmektedir. Bu filmde çizilen profile göre Türkiye, kendisiyle neredeyse hiçbir ilgisi olmayan kirli emellerden dolayı binlerce can kaybının yaşandığı bir saldırıya maruz kalmıştır. Türkiye adeta bir meta gibi kullanılan, insanların hayatları ucuz olan ve yaşanan depremin tamamen doğa olayı olduğunu sanan, bundan dolayı da içerisine düştüğü hiçbir komplodan haberi olmayan bir ülkedir.

Out of Reach (2004) filminin hemen hemen tamamı Polonya'da geçmesine rağmen Polonya'da bulunan Türk Konsoloslukunun izdüşümü vasıtasıyla bir Türkiye portresi çizilmektedir. Faisal adındaki Türk karakterin bir yetimhanedeki kız çocuklarını kaçırıp uluslararası bir network

üzerinden dünyanın çeşitli ülkelerine satma faaliyetlerini yerine getirirken rüşvet karşılığında Türk Konsoloslğu'ndan yardım alması, böylesi adi bir suçla Faisal adındaki basit bir Türk karakteri ilişkilendirmenin çok ötesinde doğrudan Türkiye ve onun saygın bir Türk Kurumu arasında bir bağlantı kurmak anlamına gelmektedir. Bunun da Hollywood tarafından Türkiye ile ilgili oluşturmaya çalışılan olumsuz algıya ciddi düzeyde katkı sağladığı söylenebilir.

Fay Grim filminde ise Türkiye, terörle ilişkilendirilmiş bir ülke konumunda karşımıza çıkmaktadır. Filme göre, İstanbul'da ya da İstanbul'un çok yakınlarında barınan Jallal Said Khan adındaki uluslararası terör liderinin mekânı, oldukça büyük bir terör kampı olarak sunulmaktadır. Elllerinde uzun namlulu silahları olan birçok militanın koruduğu kamp görsellerine büyük bir askeri kamyon ve silah sandıkları dâhil edilmiş, bu da kampın boyutu hakkında önemli fikirler vermektedir. Filmde bu teröristlerin Türkiye'de barınabiliyor olmaları ya ülkenin böyle bir oluşuma izin veriyor olmasına ya da böylesi büyük bir kamptan haberinin dahi olmamasına bağlanabilir. Ancak filmin sonlarında polis kıyafetlerine bürünmüş bir teröristin Jallal Said'i yakalamaya çalışan CIA ajanını öldürmek için hiç kimseye fark ettirmeden polis aracın binip diğer polislerle birlikte kendisini havaya uçurması bu ihtimallerden ikincisini kuvvetlendirmektedir. Bu varsayımdan yola çıkarsak Türkiye, terörle ve teröristlerle iç içe yaşayan ancak bunun hakkında hiçbir malumatı bulunmayan, istihbari yapılanması zayıf bir ülke profiline sahiptir.

Hitman (2007) isimli film ise, oyun dünyasından sinema dünyasına aktarılmış bir karakter olan Agent-47 adlı bir suikastçının, aldığı bir görev doğrultusunda Rusya Devlet Başkanı Mikhail Belicoff'u öldürdükten sonra içerisine düştüğü komplodan kurtulma çabalarının anlatıldığı bir filmidir. Filmin bir kısmı İstanbul'da geçmekte, dolayısıyla da orada yaşanan bazı gelişmeler nedeniyle de Türkiye ile alakalı bazı izlenimler bırakmaktadır. Agent-47, Mikhail Belicoff'un kardeşi, uyuşturucu ve beyaz kadın ticareti yapan Udre Belicoff'u öldürmek için geldiği İstanbul'da Udre'nin mekânında küçük çaplı bir katliam yapar. Film'de İstanbul/Türkiye silah ticaret anlaşmasının yapılacağı yer olarak sunulmakta, bunca cinayete rağmen tek bir polis, tek bir güvenlik mensubu görülmemektedir. Dolayısıyla Türkiye silah tacirlerinin görüşme mekânı, suikastçıların da cinayet işleyip ellerini kollarını sallayarak çıktıkları güvenli olmayan bir ülke olarak sunulmaktadır. *The International* filmi de izleyicilere *Hitman* filmindekine benzer bir Türkiye profili çizer. Buna göre Türkiye silah ticaretinin hem de kitle imha silahlarının ticaretinin döndüğü, ajanların, kiralık katillerin rahatça faaliyetlerini yürüttükleri, cinayet işleyebildikleri, bu esnada hiçbir emniyet biriminin bu olayları fark etmediği için harekete dahi geçmediği güvenliksiz bir ülkedir.

X: First Class (2011) isimli film, Marvel Comics tarafından yayınlanan X-Men adlı çizgi roman serisinin sinemaya aktarılan beşinci filmidir. Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler

Birliği'nin nükleer savaşın eşiğine gelmesinin anlatıldığı filmde, Türkiye'nin adı sıklıkla anılmaktadır çünkü 1960'lı yıllarda ABD tarafından Türkiye'ye yerleştirilen nükleer başlıklı Jupiter füzelerine karşılık Sovyetlerin Küba'ya kendi nükleer füzelerini yerleştirme girişimi filmin konusunu oluşturmaktadır. Buna göre Türkiye, ABD'nin maşası olarak bir nükleer savaşın tetikçisi ve kendi topraklarına yerleştirilen bu füzelerle ilgili herhangi bir talebi ya da görüşüne başvurulmayan bir ülke konumunda sunulmaktadır. Türkiye'nin Jupiter füzeleriyle ilgili görüşlerinin sorulmadan sınırları içerisine yerleştirilmesi mümkün olmamakla birlikte filmde anlatılanların kısmen gerçeklik payı da bulunmaktadır. Çünkü 1959 yılında Paris'te yapılan gizli bir anlaşmayla Türkiye, 15 Jupiter füzesinin topraklarına yerleştirilmesini kabul etmiş, 1960 yılında konuşlanan füzeler 1962 yılında da kullanıma hazır hale getirilmişti. Ancak patlak veren Küba Füze Krizi nedeniyle Sovyetler Küba'daki, ABD ise Türkiye'deki nükleer füzeler kaldırmıştır (t24.com.tr).

İngiliz Gizli Servis MI6 ajanı James Bond'un İstanbul'a üçüncü ve son kez uğradığı, İngiltere ve ABD ortak yapımı olan *Skyfall* (2012) isimli filmde de genel itibariyle olumsuz bir Türkiye portresi perdeye yansıtılmıştır. Öncelikle belirtilmelidir ki gerek darbuka ve keman ağırlıklı arabesk tarzı bir müzik kullanılması, gerek çöl havasını andıran sarı tonlarında ve tozlu bir görsel oluşturulmuş olması ve gerekse özellikle seçilmiş izlenimi veren kentin döküntü ve çirkin bölümlerinin kameraya yansıtılması, İstanbul'un ve dolayısıyla Türkiye'nin bir Arap ya da Orta Doğu memleketiymiş gibi sunulmaya çalışıldığını akla getirmektedir. Ayrıca kentin en işlek ve kalabalık noktalarından biri olan Eminönü bölgesinde MI6 ajanlarının ve onların yakalamaya çalıştığı casusların arabalarla ve motosikletlerle yaptıkları kovalamacalar, silahlarını hunharca sağa sola ve kalabalığın içerisine doğru ateşlemeleri, gelen polislerin bu olanlar karşısında çabucak ölüp hiçbir müdahalede bulunamaması Türkiye'nin yine güvensiz ve tekinsiz bir yer olduğu algısı oluşturmaktadır. Türkiye ve İstanbul için özellikle böyle bir algı ve izlenim oluşturma gayretinin varlığı, İngiltere'den Londra ve Çin'den Şangay ile Macua gibi filmde yer alan diğer kentlerin hep şık, estetik ve büyüleyici görsellerle sunulmuş olmasından da anlaşılmaktadır.

Non-Transferable (2017) isimli filmde ise daha önce incelenen filmlerin aksine oldukça olumlu bir Türkiye temsili sunulmaktadır. Genel anlamda romantik komedi türünde bir gezi filmi olduğu söylenebilecek filmde Türkiye'nin başta İstanbul olmak üzere Efes, Pamukkale, Kapadokya gibi birçok turistik bölgesini kapsayan bir gezide Amy ve Joshua adındaki karakterlerin yaşadığı olaylar anlatılmaktadır. Büyük bir kısmı Türkiye'de geçen filmde sunulan birçok turistik mekânın yanı sıra Türk mutfağının lezzetleri, otantik ürünlerin sergilendiği pazarlar adeta tanıtım/reklam filmi gibi bir tarzda gösterilmekte ayrıca Amy ve Joshua'nın karşılaştığı Türk karakterler de küçük rollerinde onlara karşı hep sıcak ve yardımsever tutumlar içerisinde bulunmaktadırlar. Hollywood sineması ürünü olan bu filmde Türkiye'ye dair bu derece olumlu ve görseller ve temsillerin yer almasında Kültür ve

Turizm Bakanlığı'nın destekleri ve Türk Hava Yolları'nın sponsorluğunun yadsınamayacak düzeyde etkili olduğu söylenmelidir.

Sonuç

Bu çalışmada, oryantalist söylemin hem üreticisi hem de göstericisi olarak tanımlanan Amerikan sinemasının ürettiği filmlerde Türk tipolojisi, Türklere ait değerler ve Türkiye görünümüne ne tür örtük ve açık anlamların yüklendiği, hangi nitelermelerin atfedildiği çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda 23 film incelenmiş bunlardan 14'ü Türk tipolojisi, 5'i Türklere ait değerler, 8'i de yansıtılan Türkiye profili kapsamında değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında Amerikan sinemasında Türklere ve Türkiye'ye dair yapılan temsil ve göstergelerde büyük oranda olumsuzlayıcı bir dil kullanıldığı, bunun da genel anlamda oryantalizmin yüzyıllar boyunca birçok farklı mecra da Doğu medeniyetleri ve Türkler ile ilgili olarak ısrarla üretmiş oldukları ötekileştirici ve önyargılarla dolu söylemleriyle paralel bir şekilde gerçekleştirildiği sonucuna ulaşılmıştır. Oryantalizmin kullandığı araçların ve mecraların değişmesine rağmen bir söylem birliğine sahip olması planlı ve programlı uygulamalardan oluştuğu anlamı gelmektedir.

Çözümlemeler neticesinde elde edilen bulgulara göre Amerikan sinemasının çeşitli filmlerine yerleştirilen Türk karakterin genel anlamda oryantalist söylem ve yaklaşımları etkisiyle olumsuz niteliklere sahip bir şekilde oluşturulduğu göze çarpmaktadır. Kimisi çirkin ve barbar, kimisi zorba ve despot, kimisi cani ruhlu, acımasız ve zalim, kimisi de açgözlü, ikiyüzlü olan bu karakterlerin büyük çoğunluğu hukuki çerçevede suçlu kişilerdir. Hollywood'un Türk tipolojisi için çizdiği bu profilin temelinde şüphesiz ki oryantalizm kavramının geniş anlamda Doğululara, daha özeld e ise Türklerle ilgili genel eğilimlerin yattığı söylenebilir.

Türklere ait değerler olarak nitelenen ve yukardaki filmlerde bazı açık ve örtük özellikler yüklenerek sunulan Türk Hamamı, Türk Lokumu, Osmanlı Sarayı, Osmanlı Haremi ve Türk Hava Yolları gibi unsurların yine genel anlamda oryantalizmin Doğu'ya yüklediği menfi özellikler doğrultusunda olumsuzlanarak sunulmaya gayret edildiği söylenebilir. Türk Hamamı, Osmanlı Haremi ve Osmanlı Sarayı daha çok şehvet ve cinsellik ile bağdaştırılırken, Türk Lokumu lezzetiyle insanı büyüleyen ancak sonunda kişinin aklını kullanmasına engel olabilecek bir tür tuzak gibi sunulmuştur. Türkiye'nin en önemli markalarından olan Türk Hava Yolları ise daha çok güvensiz algısı oluşturulmaya çalışılarak daha çok kazalarla ilişkilendirilerek temsil edilmiştir.

Çalışma kapsamında çözümlenen 23 filmin bazılarında genel anlamda Türkiye'ye dair birtakım göndermeler ve anlam yüklemeleri yapılmaktadır. Gerek Türk tipolojisinin temsilinde, gerekse Türklere ait değerlerin sunumunda olduğu gibi çizilen Türkiye profili de genel olarak olumsuz anlamlar ve nitelermelerle ilişkilendirilmektedir. Güvensiz, tehlikeli, suçlularla işbirliği yapan, terör

destekçisi, içinde bulunduğu tehlikeden ya da sınırları dâhilinde bulunana terör unsurlarından/kamplarından habersiz, Batılı kahramanların yardımına muhtaç, silah ya da uyuşturucu tüccarlarının mekânı gibi anlamlar yüklenen bir ülkedir Amerikan sinemasından akseden Türkiye. İncelen filmler içinde sadece *Non-Transferable* isimli filmde Türkiye'ye ilişkin menfi bir sunum yapılmamakta, bu anlamda ele alınan diğer filmlerin tamamında olumsuzlayıcı ve hatta karalayıcı bir dil kullanılmaktadır.

Sonuç olarak; “*Oryantalist Söylem Doğrultusunda Oluşturulan Türk ve Türkiye İmgesinin Amerikan Sinemasında Sunumu*” adlı bu çalışmada, Batı felsefesinin, edebiyatının, sanatının ya da Hıristiyanlığın oryantalist ya da neo-oryantalist bakış açısı çerçevesinde oluşturduğu Türkiye'ye ve Türklere dair imgeleri göz önünde bulundurarak, içerisinde “Türk tipolojisi”, “Türklere ait değerler” ve “Türkiye profili” unsurlarına yer verilen 1990 sonrası Amerikan sineması filmlerinden amaca uygun 23 film çözümlemesi yapılmıştır. Bu kapsamda, kültür emperyalizminin en önde gelen aktörü olarak nitelendirilen Hollywood'un çizdiği Türk ve Türkiye portresi ile ilgili nasıl bir algı oluşturulmaya çalışıldığı; bunu yaparken Türklere ait hangi değerlerin ne şekilde kullanıldığı gibi sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır. Batı'nın oryantalist eğilimlerle çizdiği Türk imgesine dair daha birçok örnek; resim sanatından, edebi yazılardan, televizyon dizilerinden ya da sinema filmlerinden de verilebilir. Kullanılan mecra oldukça farklılaşsa bile belli kalıplar dâhilinde yaratılan ötekileştirici ve önyargılarla dolu imajlar pek değişmemekte; barbar, zalim, yağmacı, despot, tiran, şehvet düşkün, ahlak yoksunu, dinsiz, görgüsüz, düşünemez, aklını kullanmaz, cahil, düşman, terörist vs. gibi olumsuzlayıcı hatta karalayıcı nitelermeler sürekli ve ısrarla Doğulu milletlerle ve Türklerle ilişkilendirilmeye devam edildiği sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

Alkan, N. (2016). *Karikatürlerle Oryantalizm Avrupa'nın Türk ve Türkiye Algısı*. İstanbul: Selis Kitaplar.

Bulut, Y. (2004). *Oryantalizmin Kısa Tarihi*. İstanbul: Küre Yayınları.

Çırakman, A. (2002). *Oryantalizmin Varsayımsal Temelleri: Fikri Sabit İmgelem ve Düşünce Tarihi*. Doğu Batı Yayınları. Sayı:20.

Çoruk, A. Ş. (2007). *Oryantalizm Üzerine Notlar*. Sosyal Bilimler Dergisi. Cilt:IX Sayı:2.

Güngör, F. S. (2013). *Hollywood'un Ortadoğu Yanılgıları*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Jhally, S. (2016). *Edward Said'le Oryantalizme Dair*. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. Sayı:41.

Kontny, O. (2002). Üçgenin Temelini Yok Sayan Pythagoras: Oryantalizm ve Ataerkillik Üzerine. Doğu Batı Yayınları. Sayı:20.

Kula, O. B. (2010). Batı Felsefede Oryantalizm ve Türk İmgesi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Önel, H., Baykal, K. C. (2011). Klasik Oryantalizm, Yeni Oryantalizm ve Oksidentalizm Söylemi Ekseninde Sinemada Değişen "Ben" ve "Öteki" Algısı. Zeitschrift Für Die Welt Der Türken. Cilt:3 Sayı:3.

Said, E. W. (2001). Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları. İstanbul: Metis Yayınları.

Soykut, M. (2002). Tarihi Perspektiften İtalyan Şarkiyatçı ve Türkologları. Doğu Batı Yayınları. Sayı:20.

Uluç, G. (2009). Medya ve Oryantalizm: Yabancı, Farklı ve Garip...Öteki. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.

Yanık, A. (2016). 18. Yüzyıl Batı Felsefesiyle Yaratılan Oryantalist Türk(iye) İmajı ve Sinemaya Yansımaları: IMDB Üzerinde Bir Analiz. The Journal of Academic Social Science Studies. No:43.

Yiğit, Z. (2008). Hollywood Sineması'nın Yeni Oryantalist Söylemi ve 300 Spartalı. Selçuk İletişim Dergisi. Cilt:5 Sayı:3.

İnternet: https://tr.wikipedia.org/wiki/III._Vlad (E.T: 03.03.2018)

İnternet: https://tr.wikipedia.org/wiki/Immanuel_Kant (E.T: 28.04.2018)

İnternet: https://tr.wikipedia.org/wiki/Oceanic_Havayollar%C4%B1 (E.T: 21.03.2018)

İnternet: <http://t24.com.tr/yazarlar/akdogan-ozkan/kuba-13> (E.T: 05.03.2018)

İnternet: <http://www.haber7.com/yazarlar/hacer-aydin/1070481-narnia-gunlukleri-ve-akla-tuzak-turk-lokumu> (E.T: 12.03.2018)

İnternet: <http://www.radikal.com.tr/radikalist/dracula-turkiyeye-neden-bu-kadar-karsi-1215897/> (E.T: 02.03.2018)